

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

VANJA GRUJČIĆ

POLITIČNI SISTEM BOSNE IN HERCEGOVINE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

VANJA GRUJČIĆ

MENTOR: red. prof. dr. ANTON BEBLER

POLITIČNI SISTEM BOSNE IN HERCEGOVINE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2008

POLITIČNI SISTEM BOSNE IN HERCEGOVINE

Bosna in Hercegovina je posebna država s posebno politično strukturo, ki je bila po vojni vzpostavljena z Daytonskim mirovnim sporazumom. Ta sporazum vsebuje tudi novo ustavo države, za katero bi lahko rekli, da je bila vsiljena od zunaj. Po kruti vojni je torej nastala nova država, ki je razdeljena na dve entiteti (Republika srbska in Federacija Bosne in Hercegovine) in distrikt Brčko. Obe entiteti imata zelo obsežne pristojnosti in tudi svojo ustavo. Vse to kaže na kompleksnost političnega sistema v Bosni, postavlja pa se tudi vprašanje možnosti obstoja takšne države na dolgi rok. Mednarodna prisotnost v tej državi igra veliko vlogo, saj spremlja, daje smernice in finančno podporo razvoju Bosne. Najpomembnejšo vlogo igra Urad visokega predstavnika. Želja vseh je, da bi Bosna postala moderna, demokratična država, ki bo lahko vstopila v EU. Ravno prisotnost mednarodne skupnosti v Bosni pod vprašaj postavlja demokratičnost države. Družboslovci pa se trudijo najti najboljšo rešitev za probleme v tej državi. Velik problem je predvsem nacionalizem, ki je še zmeraj globoko zakoreninjen v bosanski družbi. Pojavljajo pa se tudi polemike o tem, ali je Bosna federacija ali konfederacija, in kakšna bi bila optimalna rešitev za ureditev te multietnične države.

Ključne besede: Politični sistem, visoki predstavnik, demokracija, federalizem.

POLITICAL SYSTEM OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Bosnia and Herzegovina is a special country with a special political structure that was built by the Dayton peace agreement. A part of this agreement is also the new Constitution of the country. Bosnia is divided into two entities (Federation of Bosnia and Herzegovina and the Republic of Serbia) and the Brcko district. Both entities have a wide range of powers and each one also has a constitution. All this is a sign of complexity of the political system in Bosnia and the existence of such a state is questionable. The presence of international community plays a important role. International community monitors, gives advices and financial help for the development towards a modern and democratic state. The Office of the high representative plays the most important role. The presence of international community on the other side poses the question of democracy in Bosnia and Herzegovina. The country today faces a lot of trouble, one of the biggest problem is nationalism, which has deep roots in the bosnian society. The apple of discord is also the question, whether Bosnia is a federal or a confederal state and what would be the best solution for the arrangement of this small multiethnic State.

Key words: Political system, Office of the high representative, democracy, federalism.

KAZALO

1. UVOD	5
CILJI DIPLOMSKE NALOGE.....	6
STRUKTURA DIPLOMSKE NALOGE.....	7
UPORABLJENA METODOLOGIJA.....	8
HIPOTEZE.....	8
2. KRATKA PREDSTAVITEV BOSNE IN HERCEGOVINE.....	9
2.1 ZGODOVINSKI PREGLED.....	10
2.1.1 BOSNA V KRALJEVINI SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV.....	10
2.1.2 DRUGA SVETOVNA VOJNA IN TITO.....	11
2.1.3 RAZPAD JUGOSLAVIJE.....	12
3. DAYTONSKI MIROVNI SPORAZUM.....	14
3.1 POLITIČNI SISTEM BOSNE IN HERCEGOVINE PO VOJNI.....	15
3.1.1 DRŽAVNE INSTITUCIJE IN NJIHOVE PRISTOJNOSTI.....	16
3.1.2 DELITEV ODGOVORNOSTI MED DRŽAVNIMI INSTITUCIJAMI IN ENTITETAMA.....	17
3.2 POLITIČNE ORGANIZACIJA REPUBLIKE SRBSKE.....	18
3.3 POLITIČNE ORGANIZACIJA FEDERACIJE BOSNE IN HERCEGOVINE.....	20
3.4 DISTRIKT BRČKO.....	22
4. RAZVOJ POLITIČNEGA PLURALIZMA	24
4.1 PRVE DEMOKRATIČNE VOLITVE.....	25
4.2 PRVE POVOJNE VOLITVE.....	26
4.3 VOLITVE 1998–2006.....	27
5. DEMOKRACIJA V BOSNI.....	31
5.1 VPLIV ETNIČNIH STRANK NA DEMOKRATIČNOST IN PRIHODNOST BOSNE IN HERCEGOVINE.....	32
5.2 KONSOCIATIVNA IN KONTROLIRANA DEMOKRACIJA V BOSNI IN HERCEGOVINI.....	35
5.3 CENTRALIZACIJA ALI DECENTRALIZACIJA OBLASTI V BOSNI IN HERCEGOVINI.....	39
6. OVIRE IN DOSEŽKI BOSNE IN HERCEGOVINE NA POTI V EU.....	43
6.1 POTREBE PO REFORMI DAYTONSKE USTAVE.....	45
6.2 SEDANJE STANJE IN PRIHODNOST BOSNE IN HERCEGOVINE.....	48
6.2.1 VISOKI PREDSTAVNIK IN VPRAŠANJE POTREBE NJEGOVE NADALJNJE PRISOTNOSTI V BOSNI IN HERCEGOVINI.....	50
7. SKLEP.....	53
8. LITERATURA.....	56
9. VIRI.....	57

1. UVOD

Ob besedi Bosna in Hercegovina (BiH) vsakdo najprej pomisli na vojno, katera je v tej državi divjala od leta 1992 do 1995. Država je od leta 1990, ko se je začel proces demokratizacije, pa do danes, doživela veliko sprememb. Iz unitarne republike, ki je bila del nekdanje Jugoslavije, se je razvila v samostojno, na demokratičnih načelih temelječo državo. Samostojnost pa je pomenila tudi začetek vojne, ki se je začela zaradi nacionalizma Jugoslavije in Hrvaške.

Grozovita vojna, v kateri je bilo ubitih, izgnanih, razseljenih in mučenih več kot milijon ljudi, se je končala šele po posredovanju mednarodne skupnosti. Bosna pa ni posebna samo zaradi grozovite vojne, temveč tudi zaradi heterogenosti, ki je posledica zgodovine, saj je bila država skozi vso svojo zgodovino pod tujimi oblastmi. Bošnjaki, Hrvati in Srbi so narodi, ki sestavljajo to izjemno državo.

Vse do vojne so ti trije narodi živeli skupaj v miru, z začetkom vojne pa so se začeli boriti eden proti drugemu. Postali so sovražniki. Po treh letih morije je bil podpisan mirovni sporazum v ameriškem mestecu Dayton. Daytonski mirovni sporazum ni pomenil samo miru, ampak tudi novo ustavo in z njo novo politično ureditev Bosne in Hercegovine. Begunci so se začeli vračati nazaj v državo, v kateri je bilo naenkrat vse drugače. Prej prijatelji in sosedi so bili zdaj ločeni po narodnostih. Srbi so se morali naseliti v Republiki srbski, Bošnjaki in Hrvati pa v Federacijo Bosne in Hercegovine, saj je bila država z novo ustavo razdeljena na dve entiteti in Brčko, ki je dobilo poseben status. S tem pa mednarodna skupnost še zdaleč ni končala svoje naloge. Mnogi menijo, da je mednarodna skupnost v tej državi storila veliko napak in, da bi se morala umakniti iz države, dejstvo pa je, da je njen največji dosežek to, da ji je uspelo ustaviti vojno in vpeljati veliko reform, ki so za Bosno še kako nujne in pomembne.

Lahko bi rekli, da je BiH novonastala država, katere cilj je vključevanje v mednarodne skupnosti, predvsem v Evropsko unijo in zvezo NATO. Najprej pa mora rešiti še mnogo problemov, med katerimi je vsekakor kriminal, korupcija in nacionalizem, ki je še zmeraj prisoten med ljudmi in politiki.

1.1 CILJI DIPLOMSKE NALOGE

V diplomskem delu želimo kot prvo predstaviti politični sistem Bosne in Hercegovine, ki je bil vzpostavljen z Daytonskim mirovnim sporazumu (aneks 4 tega sporazuma je nova ustava). Že ob prebiranju ustave Bosne in ustav obeh entitet ter statuta distrikta Brčko, postane jasno, da je to zelo kompleksen politični sistem. Zato nas bo kot prva zanimala učinkovitost takega političnega sistema in možnost delovanja države, ki je bila z daytonsko ustavo na novo ustanovljena.

Bosna in Hercegovina je bila del Jugoslavije, po propadu komunizma pa se je začel proces demokratičnih prehodov, ki je zajel tudi Bosno. S procesom demokratizacije države se je začel tudi proces političnega pluralizma. Prve demokratične volitve so potekale 1990, naslednje pa šele 1996, takoj po vojni. Na prvih volitvah, ki so potekale pod budnim očesom mednarodne skupnosti, so zmagale stranke, ki so promovirale nacionalizem, zato bomo preučili vpliv teh strank na razvoj države.

Mednarodna skupnost je Bosno želela po vojni spremeniti v demokratično državo, ki temelji na pravu in spoštovanju človekovih pravic. 12 let po sprejetju Daytonskega mirovnega sporazuma je mednarodna skupnost še zmeraj prisotna v državi in bdi nad njenim razvojem. Posebej pomembna je funkcija visokega predstavnika, ki ima skoraj diktatorska pooblastila. Po eni strani torej mednarodna skupnost promovira demokracijo, po drugi strani pa diktira smer razvoja države. Zanimala nas bo predvsem funkcija visokega predstavnika v Bosni in, ali je za državo njegova prisotnost še zmeraj potrebna.

Daytonski mirovni sporazum, oziroma daytonska ustava je Bosno razdelila na dve entiteti in distrikt Brčko, zato se postavlja vprašanje ureditve takšne države – ali je torej bolj smiselna federalna ali pa mogoče konfederalna ureditev.

1.2 STRUKTURA DIPLOMSKE NALOGE

Diplomska naloga je zastavljena v petih delih. V prvem delu smo na kratko predstavili zgodovino Bosne, ki je pomembna za razumevanje heterogenosti družbe v tej državi in za razumevanje vojne in vzrokov, ki so državo pripeljali do vojne. S kratkim pregledom zgodovine pa smo želeli prikazati zgodovino bosanske državnosti.

V drugem delu smo se osredotočili predvsem na vlogo mednarodne skupnosti v Bosni in Hercegovini, oziroma njeno vlogo pri povojni ureditvi države. Najpomembnejši vir nam je predstavljal Daytonski mirovni sporazum, predvsem aneks 4, ki predstavlja ustavo. Zanimal nas je predvsem politični sistem države, ki je osnovan na tem sporazumu. Zaradi razdelitve Bosne na dve entiteti in distrikt smo morali preučiti tudi njihove pristojnosti in notranje ureditve. Pri tem so nam najbolj pomagale njihove ustave in statut distrikta Brčko.

Tretji del ponuja genezo političnega pluralizma v Bosni. To je pomembno zato, ker je bila Bosna pred vojno unitarna država. Politični pluralizem pomeni predvsem razvoj političnih strank. Po vojni je v Bosni nastajalo zmeraj več strank. Volitve so po vojni na začetku potekale vsaki dve leti; tretji del diplomske naloge tako vsebuje tudi analizo volitev vse do danes.

Četrty del razkriva pomen mednarodne skupnosti v Bosni. Poseben poudarek je na visokem predstavniku mednarodne skupnosti, ki je veliko pripomogel k razvoju te države, po drugi strani pa mnogi menijo, da ima preveč pooblastil, zato je smotrno vprašanje demokracije v Bosni. V ustavi je namreč zapisano, da je demokratična država. Predstavljamo teoretična pojmovanja demokracije, nato pa ugotavljamo, katera pojmovanja demokracije pridejo v poštev v tej državi in kakšna ureditev Bosne bi bila najprimernejša.

V zadnjem, petem delu, pa sledi kratka predstavitev uspehov in neuspehov Bosne in Hercegovine na njeni poti v Evropsko unijo, saj je to trenutno pomemben cilj te države. Vključevanje v EU pa za to državo nikakor ne bo enostavna, saj mora prebroditi še veliko preprek in se soočiti s pomembnimi izzivi. Eden izmed teh izzivov predstavlja visoki predstavnik, saj se pojavljajo trditve, da bi se moral umakniti iz države, ker njegova prisotnost več ni potrebna. Zanimalo nas bo, ali je to res. Temu pa bo sledil sklep, v katerem bomo predstavili lastne ugotovitve.

1.3 UPORABLJENA METODOLOGIJA

Pri opredeljevanju tematike si bomo pomagali predvsem z analizo in interpretacijo sekundarnih virov, kar zajema analizo monografskih publikacij, člankov in strokovnih besedil. V veliko pomoč pa nam bodo tudi viri iz medmrežja.

Pri analizi politične strukture si bomo največ pomagali z analizo in s preučevanjem primarnih virov, ki zajemajo ustavo Bosne in Hercegovine in ustavi obeh entitet ter statut distrikta Brčko. Ustave nam bodo v pomoč predvsem za predstavitev politične strukture vsakega segmenta države.

Prav tako bomo uporabili tudi konceptualno analizo, s pomočjo katere bomo opredelili koncept demokracije, federacije in decentralizacije.

1.4 HIPOTEZE

V diplomskem delu si bomo zastavili naslednje hipoteze, ki jih bomo poskušali potrditi ali pa ovreči:

H1: Bosna in Hercegovina, tako kot deluje na podlagi Daytonskega mirovnega sporazuma, ni niti enotna, niti funkcionalna država.

H2: Delovanje Urada visokega predstavnika v Bosni in Hercegovini je v nasprotju z demokratičnimi načeli.

H3: Delujoči volilni sistem v Bosni in Hercegovini je v nasprotju z razglašenim smotrom večnacionalne države, saj je zasnovan na etničnem načelu in legitimira nadaljevanje etnične delitve Bosne in Hercegovine.

2. KRATKA PREDSTAVITEV BOSNE IN HERCEGOVINE

Država je poimenovana po dveh ločenih področjih. Bosna je gorata regija Balkanskega polotoka na JV Evrope, Hercegovina pa je manjše področje na jugu Bosne (Schuman 2004: 1). Na severu, jugu in zahodu meji na Hrvaško, na vzhodu pa na Srbijo in Črno goro (glej zemljevid2.1) (Infoplease 2007). Sedanje uradno ime države je Bosna in Hercegovina, eden izmed njenih konstitutivnih delov pa je Federacija Bosne in Hercegovine.

Zemljevid 2.1: Bosna in Hercegovina

Vir: Infoplease 2007¹

Glavno mesto države je Sarajevo, uradni jeziki pa so: hrvaški, srbski in bosanski. Njihova državna valuta se imenuje konvertibilna marka (KM), ki je glede na evro v razmerju: 1 KM = 0,51129 EUR. Površina države obsega 51.209,2 km², prebivalstvo pa šteje 4.552,198 ljudi. Od tega je 48 % Bošnjakov, 37,1 % je Srbov, Hrvatov je 14,3 %, ostalih pa je le 0,6 %. Prebivalstvo se v Bosni ne deli le po narodnosti, temveč tudi glede na versko pripadnost. Kar 40 % prebivalstva je islamske veroizpovedi, pravoslavcev je 31 %, 15 % ljudi je rimokatoliške veroizpovedi, ostalih pa je 14 % (Infoplease 2007).

¹ Zemljevid 2.1 Bosna in Hercegovina. Dostopno na <http://www.infoplease.com/ipa/AO107349.html>.

2.1 ZGODOVINSKI PREGLED

Ozemlje Bosne in Hercegovine je bilo skozi zgodovino velikokrat okupirano, razdeljeno in ponovno združeno na različne načine. Med letoma 1160 in 1463 so v Bosni vladali slovanski voditelji, ki so si nadeli titulo kralj ali pa ban. Država je ekspanzijo dosegla pod vladavino Tvtrka I. (1353–1391). Tvrtko se je poimenoval za kralja Srbov in celotne Bosne. Takrat je Bosna veljala za najmočnejšo slovansko kraljevino v JV Evropi, bila pa je tudi neodvisna. Leta 1463 je bila suverenost Bosne uničena za naslednjih nekaj stoletij. Pod otomansko oblastjo je veliko bosanskih kristjanov prestopilo v islamsko vero. Od srednjega veka naprej je v Bosni in Hercegovini vladalo več tujih vladarjev. S, Z, in J meje Bosne so veljale v bivši Jugoslaviji in še veljajo v Evropi za najstarejše (Bebler 2006b).

Teritorij Bosne in Hercegovine (BiH), takšen, kot je danes, se je razvil med 15. in 18. stoletjem. Leta 1699 so bile severne, zahodne in južne meje Bosne, ki so identične današnjim, utrjene in mednarodno priznane. Mednarodno potrjene pa so bile leta 1878 na berlinskem kongresu. Takrat so se tudi odločili, da Avstro-ogrsko okupira teritorij BiH. Ta teritorij pa je bil identičen današnjemu (Filipović 1997: 13–14). Avstro-ogrsko je spremenila ime tega teritorija v Bosna in Hercegovina, 1908 pa je razglasila aneksijo Bosne (Filipović 1997: 98).² Po aneksiji je BiH postala habsburška pokrajina, ki je v okviru monarhije obdržala poseben položaj. Upravljali pa sta jo Avstrija in Ogrska skupaj (Bojić 2001: 148). Sprejet je bil tudi statut, oziroma ustava Bosne in Hercegovine, ki je pomenil najvišji pravni akt. BiH je postala del cesarstva, imela pa je svoj parlament (Sabor) in državno vlado (Zemaljska vlada). Napetosti proti aneksiji so naraščale predvsem med mladino. Tako je član Mlade Bosne (mladinska, revolucionarna, nacionalistična organizacija), Gavrilo Princip, 1914 izvršil atentat na prestolonaslednika Avstro-ogrške, Franca Ferdinanda, temu pa je sledil začetek 1. svetovne vojne (Filipović 1997: 98–99).

2.1.1 BOSNA V KRALJEVINI SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV

Ko je bilo jasno, da bo Avstro-ogrsko razpadla, je bil 6. 10. 1918 organiziran narodni svet Slovencev, Hrvatov in Srbov. 29. 10. istega leta pa je bila ustanovljena Država Slovencev,

² Mustafa Imamović trdi, da je bila BiH tretja država znotraj monarhije, njen pravni sistem pa se je razlikoval od avstrijskega in ogrskega. Prebivalci BiH niso bili ne avstrijski ne ogrski državljani, temveč so jih smatrali za bosansko-hercegovske zemeljske podanike. V političnem oziru pa je bila Bosna popolnoma odvisna od Avstrije in Ogrske (Imamović v Bojić 2001: 148–149).

Hrvatov in Srbov. Po 40 letih je bila avstro-ogrška oblast končana. Novembra tega leta je bila vsa oblast predana narodnemu svetu BiH, imenovana pa je bila tudi nova vlada (sestavljali so jo predstavniki Srbov, Hrvatov in Muslimanov) (Bojić 2001: 156–157). 1. 12. 1918 je bila proglašena država južnih Slovanov: Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev.³

Leta 1929 je bilo ozemlje BiH razdeljeno na 4 banovine. Kralj Karađorđević je izvedel državni udar in uvedel diktatorski režim v državi, spremenil pa je tudi njeno ime v Kraljevino Jugoslavijo (Bojić 2001: 172). 5 let kasneje pa je bil v Marseillesu izpeljan atentata na kralja in takrat je postalo jasno, da se takšna tvorba ne more obdržati, če ne bo dosežen sporazum med Hrvati in Srbi. Maček (predstavnik hrvaških političnih moči) in Cvetković (predstavnik beograjske vlade) sta 1939 dosegla sporazum o ustanovitvi samoupravne banovine Hrvaške. Tej je bilo priključenih 13 upravnih enot, ki so bile od nekdanjih sestavnih delov BiH. Tako je bila izvršena delitev teritorija Bosne brez predstavnikov bosanskega naroda. Ta delitev je bila izpeljana s silo. Banovini Hrvaški so se dodelili teritoriji BiH, v katerih je živelo 50 % + 1 Hrvat, Bošnjakov pa sploh niso upoštevali. Ostali bosanski teritoriji pa naj bi postali del planirane »velike Srbije«. Takrat se je prvič razvila ideja o delitvi BiH (Filipović 1997: 101–102).

2.1.2 DRUGA SVETOVNA VOJNA IN TITO

6. 4. 1941 je Hitler napadel Jugoslavijo in čez 12 dni je Jugoslavija kapitulirala. Hitler je na tleh bivše Jugoslavije oblikoval novo državo NDH (neodvisna država Hrvaška), kateri je bila priključena tudi Bosna. Na čelu oblasti so bili nacionalisti in fašisti. Začeli so se splošni antifašistični upori, na čelo katerih se je postavila KPJ (Komunistična partija Jugoslavije).⁴ Partijo je vodil Josip Broz Tito. Bosna je bila središče antifašističnega boja. 1943 je na 1. zasedanju ZAVNOBIH-a (Antifašistični svet narodne osvoboditve BiH) Bosna razglasila državno suverenost, obnovila državno-pravno individualnost ter priključitev novonastali Federativni demokratični Jugoslaviji, ki je bila oblikovana tudi tega leta v Jajcu (Filipović 1997: 102–104).

³ Kraljevina SHS je nastala z združitvijo Države SHS s Kraljevino Srbijo. Ta nova država je imela na začetku veliko problemov. Bila je unitarno urejena, zanikala je tudi obstoj različnih narodov. Srbe, Hrvate in Slovence je smatrala za en narod s tremi plemenskimi imeni. Muslimani kot narod pa sploh niso bili priznani (Bojić 2001: 161–162).

⁴ Načrt KPJ je bil, da se pod njenim vodstvom obnovi Jugoslavija kot federativna republika, sestavljena iz 6 republik in 3 avtonomnih oblasti (Slovenija, Hrvaška, Srbija, BiH, Črna gora, Makedonija, Vojvodina, Kosovo in Sandžak) (Filipović 1997: 104).

Na drugem zasedanju ZAVNOBIH-a je bila sprejeta deklaracija o pravicah državljanov BiH. Na 3. zasedanju 1945 pa je bila oblikovana 1. vlada Bosne, ustava pa je bila sprejeta leto kasneje⁵ (Filipović 1997: 105). V tem času je BiH razvila močno industrijo. Na področju državljanskih pravic, svobode, varnosti pa je stanje zmeraj bolj slabelo. Represija se je povečevala, nastopil je tipičen totalitarni, policijski režim. Komunisti so obstoj države BiH jemali kot taktično fazo v nujnem prehodnem obdobju na poti ustvarjanja svojega ideala. Ta ideal je predstavljala čvrsta, visoko centralizirana, unitarna država. Bošnjaki so veljali za neopredeljene, torej tiste, ki morajo postati Srbi ali pa Hrvati (Filipović 1997: 108).

2.1.3 RAZPAD JUGOSLAVIJE

V 80-ih letih 20. stoletja so se začele spremembe v bipolarni delitvi sveta. Zrušen je bil berlinski zid, V in Z Nemčija pa sta bili združeni. Razpadla je tudi Sovjetska zveza, Jugoslavijo je pretresla kriza. Republike in pokrajine so namreč zahtevale višjo stopnjo avtonomije. 1990 sta se Slovenija in Hrvaška opredelili za večstrankarski sistem ter izpeljali demokratične volitve. Istega leta so slovenski in hrvaški, nato pa še bosanski delegati zapustili kongres KPJ, kar je pomenilo dokončen razpad te stranke. S tem se je začel razpad Titove Jugoslavije (Bojić 2001: 271–273).

Leto 1991 in začetek 1992 pomenita pomembne dogodke za BiH, saj je Jugoslavija razpadla, dogovori med Miloševićem in Tuđmanom pa so vodili do vse večje povezanosti med Srbsko demokratsko stranko in Hrvaško demokratično skupnostjo. Prebivalstvo se je začelo deliti na 3 etnične skupnosti. To delitev je vzpodbujala še medijska propaganda iz Srbije in Hrvaške.

JNA (Jugoslovanska narodna armada) je v sodelovanju s Karađorđevićevo Srbsko demokratsko stranko tajno oboroževala srbsko prebivalstvo v BiH. JNA se je transformirala iz vojske vseh narodov Jugoslavije v vojsko Srbov in Črnogorcev (Bojić 2001: 288).

Voditelji Srbije in Hrvaške so želeli deliti Bosno in s tem zanikati muslimane kot narod. Cilj Srbske demokratske stranke je bil rušenje Bosne (Bojić 2001: 367). V začetku leta 1992 so voditelji Srbske demokratske stranke sklicali skupščino Srbov, kjer so razglasili Republik

⁵ Muslimani so bili eden od enakopravnih narodov v Jugoslaviji neposredno po koncu 2. svetovne vojne. BiH pa je imela status enakopravne države. Priznavanje muslimanov kot narod pa ni trajalo dolgo zaradi pritiskov srbskih in hrvaških političnih vrhov v KPJ (Bojić 2001: 225).

Srbsko. Med 29. 2. in 1. 3. 1992 je bil izpeljan referendum o neodvisnosti Bosne. Večina volivcev se je opredelila za suvereno in neodvisno BiH (Bojić 2001: 370).

12. 2. 1992 je zvezni sekretariat za narodno obrambo izdal ukaz štabu druge vojne oblasti, da 4. 4. 1992 ob 8. 00 izvrši splošni napad na vse cilje v Republiki BiH (Bojić 2001: 384).

3. DAYTONSKI MIROVNI SPORAZUM

Veliko ljudi je pojmovalo vojno v BiH kot medetnični konflikt med tremi avtohtonimi narodi (Srbi, Bošnjaki in Hrvati). V bistvu pa je šlo za klasično agresijo Miloševićevega režima, ki je želel preprečiti osamosvojitve Bosne⁶ (Pejanović 2004).

Vojna v BIH se je končala s posredovanjem mednarodne skupnosti. V zvezni državi Združenih držav Amerike (ZDA) Ohio je bil v mestecu Dayton leta 1995 sprejet Daytonski mirovni sporazum (Bebler 2006a).

Sporazum so podpisale BIH (Izetbegović), Hrvaška (Franjo Tuđman) in Srbija, oziroma Zvezna republika Jugoslavija (Milošević) 14. 12. 1995 v Parizu (Schuman 2004: 52).

Daytonski mirovni sporazum je po mnenju Beblerja (2006b) zlepil skupaj vojskujoče se strani države, BiH pa je bila formalno ponovno ustanovljena. Vendar so tokrat ponovno o usodi te države odločali drugi. Z aneksom 4 je bila mirovnemu sporazumu dodana nova ustava BiH, ki so jo napisali večinoma ameriški strokovnjaki. Z Daytonskim mirovnim sporazumom je bil vzpostavljen politični sistem, ki je osnovan na kolektivnih pravicah treh etnično-religioznih skupnosti. Cilj mirovnega sporazuma je bil obnovitev multietnične in multikulturne družbe, po besedah Antona Beblerja (2006b) pa je nastal sistem, ki je utrdil politične, ekonomske, administrativne in kulturne zidove med tremi skupnostmi.

Daytonski mirovni sporazum vsebuje 4 segmente:

1. segment o vojni;
2. ustavo BIH (aneks 4);
3. segment o vrnitvi beguncev (aneks 7);
4. segment o vzpostavitvi demokracije in demokratičnih institucij (Pejanović 2004).

⁶ Milošević je bil mnenja, da bi morala Bosna ostati del Jugoslavije, oziroma njegove velike Srbije (Schuman 2004: 38).

3.1 POLITIČNI SISTEM BOSNE IN HERCEGOVINE PO VOJNI

Danes državljani Bosne živijo v demokratični državi. Pred tem so desetletja živeli v državi, ki je imela enostrankarski sistem in enega predsednika, ki je imel glavno besedo v državi. Leta 1990 se je v Bosni začel proces demokratične tranzicije⁷, ki ga je prekinila vojna.

Po novi ustavi je BiH demokratična država, ki temelji na svobodnih in demokratičnih volitvah, sestavljena pa je iz dveh entitet: Federacije Bosne in Hercegovine in Republike srbske (RS). Poseben status pa ima Brčko. Prebivalci BiH imajo dvojno državljanstvo, državljanstvo Bosne in Hercegovine in državljanstvo entitete, kateri pripadajo (Fink– Hafner in drugi 2005: 57).

Povojna obnova je bila osredotočena predvsem na infrastrukturo, ni pa se investiralo v ekonomijo, ker ni bil izveden predhodno potreben proces privatizacije državnih podjetij. Še danes Bosno pesti visoka brezposelnost, ki dosega kar 40 % (Pejanović 2004).

3.1.1 DRŽAVNE INSTITUCIJE IN NJIHOVE PRISTOJNOSTI

»Sodobni demokratični sistemi temeljijo na načelu delitve oblasti, ki se uresničuje v obliki parlamentarnega, polpredsedniškega in predsedniškega sistema, pri čemer je bistvenega pomena ureditev razmerij med vrhovnimi organi zakonodajne in izvršne oblasti« (Lijphart v Fink– Hafner in drugi 2005: 45).

Tudi v Bosni se upošteva načelo delitve oblasti. Oblast se deli na tri veje: zakonodajno, izvršno in sodno.

⁷Demokratična tranzicija je proces, na katerega vplivajo interni in eksterni dejavniki. Pomemben interni dejavnik je ustavna izbira. Uveljavljanje demokracije je dolgotrajen proces prehoda iz avtoritarnega v demokratični politični sistem. Sestavljen pa je iz 2 stopenj:

- normativno vzpostavljanje novega sistema, kjer gre za sprejetje demokratične ustave, izvedbo svobodnih volitev in oblikovanje novih demokratičnih pol. institucij
- konsolidacije demokracije, ko večina družbe sprejema demokratične vrednote

(Fink–Hafner, Haček 2001: 52–53).

Izvršna oblast v državi predstavljajo predsedstvo BiH in ministrski svet. Zakonodajna oblast je daytonska ustava podelila parlamentarni skupščini. Sodna oblast je dodeljena vrhovnemu sodišču in ustavnemu sodišču, ki ju nadzoruje pravosodno ministrstvo (U. S. Department of State 2007).

PREDSIEDSTVO

Predsedstvo rotira med 3 člani: Bošnjakom, Hrvatom in Srbom. Vsak član je neposredno izvoljen za dobo 4-ih let.⁸

V členu V (3) daytonske ustave so določene pristojnosti predsedstva:

1. vodi zunanjo politiko BiH;
2. imenuje ambasadorje in druge zunanje predstavnike;
3. zastopa in predstavlja Bosno v evropskih in mednarodnih organizacijah;
4. razglša in s soglasjem parlamentarne skupščine ratificira pogodbe,
5. izvršuje odločitve parlamentarne skupščine;
6. po priporočilu sveta ministrov predlaga letni proračun parlamentarni skupščini in ji poroča o porabi sredstev,
7. poveljuje oboroženim silam,
8. izvaja pa še ostale funkcije, ki mu jih dodeli parlamentarna skupščina.⁹

SVET MINISTROV

Predsedstvo imenuje predsednika vlade, potrdi pa ga predstavniški dom parlamenta. Predsednik vlade pa mora nato imenovati zunanjega ministra, ministra za zunanjo trgovino in obrambnega ministra.

Svet ministrov je odgovoren za izvajanje politik na področju obrambe, zunanje politike, zunanjetrgovinske politike, kulturne, monetarne politike, financiranje institucij in mednarodnih obveznosti Bosne. V odgovornosti sveta ministrov je tudi imigracijska in azilna politika, begunci, mednarodni in medentitetni kriminal, komunikacije, medentitetni transport in kontrola zračnega prometa (U.S. Department of State 2007).

⁸*Ustava Bosne in Hercegovine* 1995. Dostopno na <http://www.fbihvlada.gov.ba/engleski/bosna/ustav.htm>.

⁹*Ustava Bosne in Hercegovine* 1995. Dostopno na <http://www.fbihvlada.gov.ba/engleski/bosna/ustav.htm>.

PARLAMENTARNA SKUPŠČINA

Sestavljena je iz dveh domov, predstavniškega doma in doma narodov.

Dom narodov ima 15 delegatov. Dve tretjini teh delegatov prihaja iz Federacije BiH (5 Hrvatov in 5 Bošnjakov), ena tretjina pa iz Republike srbske. Predstavnike Federacije BiH izbere dom narodov Federacije, predstavnike Republike srbske pa narodna skupščina Republike srbske.

Predstavniški dom sestavlja 42 poslancev, od katerih je dve tretjini izvoljenih v Federaciji BiH, ena tretjina pa v Republiki srbski. Predstavniki Federacije so izvoljeni na neposrednih volitvah v Federaciji, predstavniki Republike srbske pa na neposrednih volitvah v Republiki srbski (U. S. Department of State 2007).

V členu IV (4) so navedene naloge parlamentarne skupščine, ki so naslednje:

1. uzakonjanje zakonov, ki so potrebni za implementacijo odločitev predsedstva;
2. odloča o virih in obsegu dohodkov;
3. odobrava proračun za državne institucije;
4. odobrava ali zavrača ratifikacijo pogodb;
5. druge naloge, ki mu jih dodelita instituciji po skupnem sporazumu.¹⁰

SODSTVO

Ustavno sodišče je vrhovni arbiter pri zakonih. Sestavlja ga 9 članov. Izmed teh članov jih 4 izbere predstavniški dom Federacije BiH, 2 izbere skupščina Republike srbske, 3 pa izbere evropsko sodišče za človekove pravice po posvetu s predsedstvom (U. S. Department of State 2007).

Ustavno sodišče odloča o ustavnih sporih, ki nastanejo med državo in entitetama, ali pa v sporih, ki nastajajo med entitetama. Njegove odločitve morajo biti zavezujoče (U. S. Department of State 2007).

3.1.2 DELITEV ODGOVORNOSTI MED DRŽAVNIMI INSTITUCIJAMI IN ENTITETAMA

V daytonski ustavi so v členu III točno določene odgovornosti in pristojnosti države in na drugi strani entitet. Odgovornosti institucij so: zunanja politika, zunanja trgovinska politika, kulturna politika, monetarna politika, finance institucij in finance za izpolnjevanje

¹⁰*Ustava Bosne in Hercegovine 1995*. Dostopno na <http://www.fbihvlada.gov.ba/engleski/bosna/ustav.htm>.

mednarodnih obveznosti države, imigracije, begunci, azil, sodelovanje z Interpolom, komunikacije, medentitetni transport, kontrola zračnega prometa.¹¹

Entiteti morata imeti pravico vzpostavljanja posebnih in paralelnih odnosov s sosednjimi državami, ki so v skladu s suverenostjo države. Vsaka entiteta mora nuditi potrebno pomoč vladi Bosne in Hercegovine, da lahko ta izpolnjuje svoje mednarodne dolžnosti. Prav tako morata entiteti skrbeti za varno okolje vseh ljudi, ki so pod njuno jurisdikcijo. S privolitvijo parlamentarne skupščine lahko vsaka entiteta sklepa pogodbe z državami in mednarodnimi institucijami.¹²

3.2 POLITIČNA ORGANIZACIJA REPUBLIKE SRBSKE

V prvem členu ustave piše, da je Republika srbska »država srbskega naroda in vseh njenih državljanov«.¹³ Državna oblast je organizirana po načelu delitve oblasti. Predsednik Republike predstavlja državo in njeno enotnost. Izvršna oblast ima vlada, narodna skupščina predstavlja zakonodajno oblast, sodna oblast pa po ustavi Republike srbske pripada sodiščem.

NARODNA SKUPŠČINA

Odloča o sprejemanju ustave, predlaga zakone in druge predpise, predlaga načrte razvoja, prostorski načrt in proračun, utrjuje teritorialno organizacijo Republike, razpisuje republiške referendumne, odloča o zadolževanju Republike, razpisuje volitve za poslance in predsednika Republike, izbira in razrešuje funkcionarje v skladu z ustavo, izvaja nadzor nad delom vlade in drugih organov, odloča o pomilostitvah.

Narodna skupščina ima 83 poslancev, njihov mandat pa traja 4 leta. Predsednik Republike lahko na predlog predsednika vlade in predsednika narodne skupščine razpusti narodno skupščino. Glasuje se z večino, če z ustavo ni določena posebna večina. Pravico predlaganja zakonov in drugih predpisov ima predsednik Republike srbske, vlada, vsak poslanec ali najmanj 3000 volivcev. Narodna skupščina ima predsednika in 2 podpredsednika.¹⁴

PREDSEDNIK REPUBLIKE

¹¹ *Ustava Bosne in Hercegovine 1995*. Dostopno na <http://www.fbihvlada.gov.ba/engleski/bosna/ustav.htm>.

¹² *Ustava Bosne in Hercegovine 1995* Dostopno na <http://www.fbihvlada.gov.ba/engleski/bosna/ustav.htm>.

¹³ *Ustava Republike srbske 1992*. Dostopno na <http://www.vladars.net/lt/zakoni/ustav.html>.

¹⁴ *Ustava Republike srbske 1992*. Dostopno na <http://www.vladars.net/lt/zakoni/ustav.html>.

Predstavlja Republiko. Narodni skupščini predlaga kandidata za predsednika vlade in za predsednika ter za sodnike ustavnega sodišča, razglašá zakone, daje pomilostitve, predlaga ambasadorje in druge mednarodne predstavnike BiH iz Republike srbske.

Predsednika in podpredsednika volijo državljani na neposrednih volitvah vsakih 5 let. Predsednik je odgovoren državljanom in ti ga lahko odstavijo.

Senat je svetovalno telo najvišjih državnih institucij. Podaja svoje mnenje in mišljenje na posebna politična, nacionalna, ekonomska in kulturna vprašanja. Senat ima do 55 članov, ki jih imenuje predsednik Republike srbske. Člani senata imajo imuniteto tako kot predsednik in poslanci. Zasedanjem senata predseduje predsednik in jih tudi sklicuje.¹⁵

VLADA

Predlaga zakone in druge splošne akte, predlaga načrt razvoja in proračun, izvršuje zakone in druge predpise, podaja mnenje o predlaganih zakonih in drugih predpisih, postavlja in razrešuje funkcionarje na ministrstvih in drugih organih, usklajuje in usmerja delo ministrstev in drugih republiških organov.

Vlada in njeni člani so odgovorni narodni skupščini. Narodna skupščina lahko izglasuje nezaupnico vladi. Predsednik vlade lahko v narodni skupščini predlaga razrešitev članov vlade.¹⁶

TERITORIALNA ORGANIZACIJA

Občina preko svojih organov odloča o programu razvoja, urbanističnem planu in proračunu, ureja komunalno, določa uporabo mestnih zemljišč, odloča o gradnji in vzdrževanju lokalnih poti in izvršuje zakone Republike, ki so bili dodeljeni občinam v pristojnost.¹⁷

USTAVNO SODIŠČE

Odloča o skladnosti zakonov in drugih aktov z ustavo, rešuje spore o pristojnosti med zakonodajno, izvršilno in sodno vejo oblasti ter med Republiko in občinami.

Predlog za spremembo ustave lahko poda predsednik Republike, vlada in najmanj 30 poslancev narodne skupščine.¹⁸

¹⁵ *Ustava Republike srbske 1992*. Dostopno na <http://www.vladars.net/lt/zakoni/ustav.html>.

¹⁶ *Ustava Republike srbske 1992*. Dostopno na <http://www.vladars.net/lt/zakoni/ustav.html>.

¹⁷ *Ustava Republike srbske 1992*. Dostopno na <http://www.vladars.net/lt/zakoni/ustav.html>.

¹⁸ *Ustava Republike srbske 1992*. Dostopno na <http://www.vladars.net/lt/zakoni/ustav.html>.

3.3 POLITIČNA ORGANIZACIJA FEDERACIJE BOSNE IN HERCEGOVINE

Že v prvem členu ustave Federacije BiH je zapisano, da so »Bošnjaki in Hrvati konstitutivni narodi federacije BiH«.¹⁹

Federacija je vzpostavila tudi institucijo ombudsmana.

V bistvu so v Federaciji trije ombudsmani: eden izmed njih je Bošnjak, drugi je Hrvat, tretji pa predstavlja ostale. Imenuje jih parlament Federacije. Njihova dolžnost je ščitenje človekovega dostojanstva in pravic, pri svojem delu pa so neodvisni.²⁰

DELITEV PRISTOJNOSTI MED FEDERALNO IN KANTONALNIMI OBLASTMI

V izključni pristojnosti Federacije je: vodenje zunanjih zadev, državljanstvo, ekonomska politika, trgovina in carine, mednarodna trgovina in finance, nadzor nad mednarodnim in medkantonalnimi kriminalom, dodeljevanje frekvenc za televizijo in radio, financiranje federalnih oblasti in ustanov.

V pristojnosti federalnih oblasti in kantonov je zagotavljanje človekovih pravic, zdravstvo, komunikacijska in prometna infrastruktura, socialna politika, imigracije in azil, turizem. V pristojnosti kantonov je vse tisto, kar ni v pristojnosti federalne oblasti.

Zakonodajno oblast v Federaciji predstavlja parlament federacije. Sestavljen je iz predstavniškega doma in doma narodov. Predstavniški dom ima 140 poslancev, njihov mandat pa traja 4 leta. Izbrani so na neposrednih volitvah na teritoriju Federacije. Dom narodov pa sestavlja 60 delegatov, in sicer 30 Bošnjakov in 30 Hrvatov.

Parlament Federacije izbere predsednika in podpredsednika parlamenta, potrjuje imenovanje vlade, predsedniku vlade daje smernice za vodenje zunanjih zadev, odobrava mednarodne sporazume in sprejema proračun Federacije.²¹

¹⁹ Ustava Federacije Bosne in Hercegovine 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

²⁰ Ustava Federacije Bosne in Hercegovine 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

²¹ Ustava Federacije Bosne in Hercegovine 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

IZVRŠILNA OBLAST

Tvorita jo predsednik Federacije in vlada. Parlament Federacije lahko odstavi predsednika. Vlado tvorijo predsednik vlade, podpredsednik in ministri, ki imajo vsak svojega namestnika. Vlado imenuje predsednik Federacije, potrditi pa jo mora še predstavniški dom.²² Predsednik Federacije lahko zamenja vladu, odstavljena pa je lahko tudi, če ji parlament izglasuje nezaupnico. Predsednik lahko tudi zamenja ministre ali njihove namestnike.

PRISTOJNOSTI PREDSEDNIKA FEDERACIJE

Imenuje vladu, sodnike, vodi konzultacije v zvezi z imenovanjem ombudsmanov, podpisuje odločitve parlamenta, podpisuje in ratificira mednarodne sporazume v imenu Federacije.²³

SODNA OBLAST

V Federaciji so naslednja sodišča: ustavno sodišče, vrhovno sodišče in sodišče za človekove pravice. Ustavno sodišče sestavlja 9 sodnikov. Sodišče rešuje spore med kantoni, med kantoni in federalno oblastjo, med občinami in njihovimi kantoni ter med institucijami federalne oblasti.²⁴

KANTONALNE OBLASTI

Vsak kanton lahko prenese svoje pristojnosti na občine na svojem teritoriju. Vsak kanton ima svojo ustavo, ki morajo biti v skladu z ustavo Federacije.²⁵

ZAKONODAJNA TELESNA KANTONOV

Vsak kanton ima svoje zakonodajno telo, ki je enodomno. Število poslancev je odvisno od nacionalne strukture prebivalstva (ne sme biti manj kot 30 poslancev ali več kot 50). Poslanci imajo dvoletni mandat, voljeni pa so na neposrednih volitvah. Zakonodajna oblast pripravlja in z dvotretjinsko večino potrjuje ustavo kantona, izbira predsednika, sodnike kantona, potrjuje pristojnosti kantonalnih in občinskih sodišč, sprejema proračun kantona.²⁶

²² *Ustava Federacije Bosne in Hercegovine* 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

²³ *Ustava Federacije Bosne in Hercegovine* 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

²⁴ *Ustava Federacije Bosne in Hercegovine* 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

²⁵ *Ustava Federacije Bosne in Hercegovine* 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

²⁶ *Ustava Federacije Bosne in Hercegovine* 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

IZVRŠNA OBLAST KANTONOV

Vsak kanton ima predsednika, ki je izbran v zakonodajnem telesu izmed kandidatov, ki jih predlagajo poslanci. Zakonodajno telo ga lahko tudi odstavi z dvotretjinsko večino.²⁷

VLADA KANTONOV

Imenuje jo predsednik kantona, potrdi pa jo zakonodajno telo. Izvršuje kantonalne zakone, pripravlja predlog proračuna, zagotavlja sodelovanje kantonalne vlade z ombudsmeni.

Sodnike kantonov predlaga kantonalni predsednik, izbere pa jih zakonodajno telo kantona.²⁸

OBČINSKE OBLASTI

Vsaka občina ima občinski svet, ki ga volijo volivci na neposrednih volitvah v celotni občini. Občinski svet pripravlja in z dvotretjinsko večino glasov sprejema statut občine. Izbira župana in sprejema občinski proračun.

Predsednik Federacije podpisuje in ratificira mednarodne sporazume v imenu Federacije.²⁹

3.4 DISTRIKT BRČKO

V statutu piše, da je distrikt samostojna, administrativna enota lokalne samouprave in je pod suverenostjo BiH. Na njegovem teritoriju se uporablja ustava BiH in njeni zakoni.

Na območju distrikta živi okrog 71000 prebivalcev (Bosnian institute 2004).

Po členu 9 statuta distrikta Brčko je distrikt pristojen za: ekonomijo, finance, carine, infrastrukturo, kulturo, izobraževanje, zdravstvo, okolje ter druge funkcije, ki so potrebne za delovanje distrikta kot samostojne administrativne enote. S statutom mu je dovoljeno sklepanje pogodb o sodelovanju z entitetama, lahko pa tudi pristopa k pogodbam z nacionalnimi in mednarodnimi družbami različnih mest in občin. Oblast se deli na 3 veje: zakonodajno, izvršilno in sodno.³⁰

²⁷ Ustava Federacije Bosne in Hercegovine 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

²⁸ Ustava Federacije Bosne in Hercegovine 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

²⁹ Ustava Federacije Bosne in Hercegovine 1994. Dostopno na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf.

³⁰ OHR (1999): *Statute of the Brcko District of Bosnia and Herzegovina*, sprejet 7. decembra 1999. Dostopno na http://www.ohr.int/ohr-offices/brcko/default.asp?content_id=5367.

ZAKONODAJNA OBLAST

Predstavlja jo skupščina, ki je enodomna. Njen mandat traja 4 leta.

Ima 29 svetnikov, ki so izvoljeni na splošnih, svobodnih in neposrednih volitvah.

Njene naloge so naslednje: sprejema statut, proračun, zakone, resolucije, odloča o predlogu župana, izvoli in razveljavlja predsednika in podpredsednika skupščine, župana in druge uradnike, spremlja delovanje vlade in celotne administracije distrikta.

Odločitve v skupščini se sprejemajo z navadno večino prisotnih svetnikov, če statut ne določa drugače. Skupščina ima predsednika in podpredsednika, ki jih izvolijo na prvi seji skupščine izmed svetnikov. Vsak svetnik lahko nominira kandidata za to pozicijo. Izbran je tisti kandidat, ki prejme tri petine glasov vseh svetnikov.³¹

IZVRŠILNA OBLAST

Vlada je tista, ki ima na ozemlju distrikta izvršilno oblast. Sestavljata jo župan in predsedniki oddelkov. Župan mora organizirati vlado in predlaga organizacijski načrt, ki deli vlado na oddelke. Župan izbira ali odstavlja vodje oddelkov. Odgovoren je za implementacijo zakonov Bosne in distrikta, imenuje ali odstavlja vse javne uslužbence v skladu z zakonom, osnutke zakonov lahko predloži skupščini, predlaga tudi proračun. Vlada mora obveščati skupščino o vseh pomembnih zadevah.³²

SODNA OBLAST

Distrikt Brčko ima neodvisno sodstvo, ki ga sestavljata osnovno sodišče in prizivno sodišče. Vse odločitve, ki jih sprejme sodišče, so obvezne in jih mora vlada izvesti. Sodišče predstavlja splošno sodno oblast.³³

³¹ OHR (1999): *Statute of the Brcko District of Bosnia and Herzegovina*, sprejet 7. decembra 1999. Dostopno na http://www.ohr.int/ohr-offices/brcko/default.asp?content_id=5367.

³² OHR (1999): *Statute of the Brcko District of Bosnia and Herzegovina*, sprejet 7. decembra 1999. Dostopno na http://www.ohr.int/ohr-offices/brcko/default.asp?content_id=5367.

³³ OHR (1999): *Statute of the Brcko District of Bosnia and Herzegovina*, sprejet 7. decembra 1999. Dostopno na http://www.ohr.int/ohr-offices/brcko/default.asp?content_id=5367.

4. RAZVOJ POLITIČNEGA PLURALIZMA V BOSNI IN HERCEGOVINI

Družba se je v BiH oblikovala skozi stoletja kot multietnična družba. Prav ta že zgodovinska pogojenost etnične heterogenosti družbe v BiH je vplivala na strukturo političnega pluralizma. Večstrankarska politična kultura se je razvila v prvi polovici leta 1990. V Sloveniji in na Hrvaškem se je to zgodilo že prej. Ti dve državi sta skupaj s pluralizacijo oblikovale politiko samostojnega in suverena razvoja. 1990 je prišlo do vojne na Hrvaškem, kar je vzbudilo strah prebivalstva v Bosni. Občutek strahu o prihodnosti BiH je privedel do etnične homogenizacije bosanskega prebivalstva (IFIMES 2006).

Tako se je 1990 začelo oblikovanje strank v BiH. Politični centri moči iz Zagreba in Beograda so želeli imeti vpliv na ustanavljanje političnih strank v Bosni. Kot prva je nastala Stranka demokratske akcije (SDA), nato Hrvaška demokratična skupnost (HDZ–Hrvatska demokratska zajednica) in Srbska demokratična stranka (SDS–Srpska demokratska stranka) (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 47).

Ustavno sodišče je dovolilo oblikovanje strank na etnični osnovi. Nastali sta dve skupini strank:

1. stranke, ki so nastale z reformo političnih organizacij, ki so obstajale v enopartijskem sistemu;
2. novonastale politične stranke – SDS, SDA in HDZ (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 47).

Posebnost strankarske strukture v BiH je bila v tem, da se stranke niso delile po ustaljenem obrazcu na levico, desnico in sredinske stranke, temveč na :

1. stranke, ki so imele za programsko osnovo promocijo nacionalnih interesov, to so bile predvsem SDS, HDZ in SDA;
2. stranke, ki so promovirale socialne interese državljanov (Pejanović 2004).

Po mnenju Fink–Hafnerjeve in Pejanovića (2006: 48), so se te stranke promovirale kot stranke, ki se borijo za spremembe in socialni napredek, zato so jih podpirale tudi zahodnoevropske države.

4.1 PRVE DEMOKRATIČNE VOLITVE V BOSNI IN HERCEGOVINI

Prve demokratične volitve so v BiH potekale leta 1990. Monopol nad promoviranjem nacionalnih interesov so dobile tri etnične stranke: HDZ, SDS in SDA. Skupne so jim bile ideje o zaščiti nacionalnih interesov svojega naroda. Volilno telo se je delilo na 3 volilna telesa in na 3 zasebna javna mnenja. Redukcija državnega volilnega telesa na bošnjaško, srbsko in hrvaško, je postal zgodovinski proces, v katerem je etnični pluralizem zamenjal politični pluralizem (Pejanović 2004).

Skupno vsem trem etničnim strankam je bilo rušenje preživelega enopartijskega sistema in boj za oblast³⁴ (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 50).

Volitev se je udeležilo 74,42 % volivcev in 15 strank. Volili so za kandidate za skupščino BiH, skupščino mesta Sarajevo in 110 občinskih skupščin (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 52).

Največji uspeh na prvih demokratičnih volitvah je dosegla SDA, ki je v skupščini BiH osvojila 35,85 % poslanskih mest. Sledila ji je SDS, ki je osvojila 30 % poslanskih mest, nato pa HDZ, ki ji je pripadlo 18,35 % mest. Če bi te tri stranke v volilni kampanji tvorile koalicijo, bi skupaj osvojile kar 84 % poslanskih mandatorov (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 52).

V občinskih skupščinah so te tri stranke prav tako zmagale, saj so osvojile 75,78 % mandatorov. V skupščini mesta Sarajevo pa so osvojile 60,83 % mandatorov. Vse ostale stranke, imenovane s skupnim imenom blok državljskih strank, pa so osvojile v parlamentu BiH samo 16 % poslanskih mandatorov (Pejanović 2004).

Po zmagi na volitvah so te 3 stranke dosegle dogovor o partnerskem odnosu pri izvajanju oblasti. Najpomembnejše vprašanje o političnopravnem statusu države je ostalo odprto. Na podlagi tega dogovora so bili položaji v državni strukturi in oblast razdeljeni po formuli: pet za SDA, 4 za SDS in 3 za HDZ. Stranke so teritorializirale svojo oblast na podlagi ideje, »da

³⁴ Glavna ideja SDS stranke je bila ohranitev Jugoslavije ter sodelovanje s srbsko pravoslavno cerkvijo. Njen cilj pa je bil ohranitev BiH v Jugoslaviji, oziroma del BiH, ki bi se kasneje preimenoval v Republiko srbskega naroda. SDS ni priznavala državnosti BiH.

HDZ je imela program o razvoju BiH kot suverene, neodvisne in mednarodno priznane države. SDA pa se je zavzemala za ohranitev jugoslovanske federacije, vendar le pod pogojem, da bi se transformirala v konfederativno zvezo neodvisnih republik (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 51).

so edine avtentične predstavnice interesov treh narodov« (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 54).

4.2 PRVE POVOJNE VOLITVE

Prve poveljne volitve so potekale 14. 9. 1996, organizirala pa jih je misija Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) v BiH. Oblikovale so se nove stranke. Na prostoru Federacije so nastale naslednje stranke: Liberalno bošnjaška organizacija, Republikanska stranka BiH, Hrvaška kmečka stranka, Bosanska stranka, Bošnjaška stranka prava, Stranka za BiH in druge. Na ozemlju Republike srbske pa so nastale: Socialno–liberalna stranka, Socialistična stranka Republike srbske, Stranka neodvisnih socialdemokratov, Narodno radikalna stranka, Srbska radikalna stranka (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 58).

Na teh volitvah je sodelovalo kar 49 političnih strank. Volivci pa so izbirali kandidate za predsedstvo BiH, parlamentarno skupščino BiH ter parlamente Federacije BiH in Republike srbske. Absolutno večino so tudi na teh volitvah dosegle tri etnične stranke SDA, HDZ in SDS (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 59).

Za bošnjaškega člana predsedstva BiH je bil izvoljen kandidat SDA (Alija Izetbegović), za srbskega člana je bil izvoljen kandidat SDS (Momčilo Krajišnik), za hrvaškega člana pa je bil izbran kandidat HDZ (Krešimir Zubak) (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 59).

Poslanske mandate v predstavniškem domu parlamentarne skupščine BiH so osvojile na prostoru Federacije 3 stranke in ena koalicija ter 3 stranke na področju Republike srbske.

Iz Federacije BiH je največ poslancev (16) dobila SDA, sledila ji je HDZ (8), po 2 poslanca pa sta dobili Stranka za BiH in koalicija Združena lista BiH. Iz Republike srbske je največ poslancev dobila SDS (9), sledila ji je SDA s 3 poslanci, 2 poslanca pa je dobila Zveza za mir in napredek (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 59).

Tri etnične stranke so skupaj osvojile 36 poslanskih mandatov, kar je 86 %. Tudi v Federaciji BiH sta največ (114 od 140) poslanskih mandatov v predstavniškem domu parlamentarne

skupščine dosegli SDA in HDZ. Iz vsega tega je po mnenju Pejanovića (2006: 60) ponovno opazna predvojna dominacija etničnih strank.³⁵

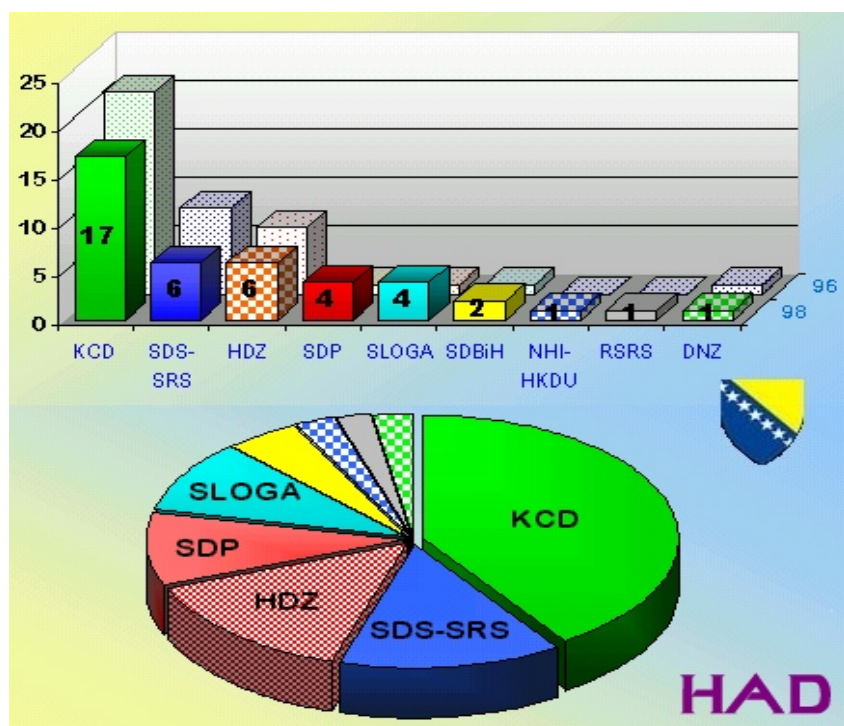
4.3 VOLITVE 1998–2006

Tudi druge povojne volitve leta 1998 so bile izpeljane pod nadzorom misije OVSE v BiH. Tudi na teh volitvah ni prišlo do bistvenih sprememb v strukturi političnega pluralizma. Pojavile so se nove stranke in dve novi koaliciji (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 60).

Na območju Federacije je nastala Koalicija za celo in demokratično BiH, v katero so vstopile SDA, Stranka za BiH (S BiH) in Liberalci BiH. V Republiki srbski pa je nastala koalicija Sloga (CNN.com 1998).

V predstavniskem domu parlamentarne skupščine BiH je poslanske mandate osvojilo 8 strank in dve koaliciji (CNN. com 1998).

Tabela 4.3.1 : rezultati volitev BiH 1998

Vir: Geocities 2007a³⁶

³⁵ Leta 1997 so bile v Republiki srbski izpeljane volitve za narodno skupščino Republike. Pobudo za te volitve je dala Biljana Plavšić, ki je izstopila iz SDS in formirala svojo stranko Srbsko narodno zvezo (SNS – Srpski narodni savez). Na teh volitvah je parlamentarno večino tvorila SNS (15 mandatov) s štirimi strankami. Opozicijo pa sta oblikovali SDS in Srbska radikalna stranka Republike Srbske (SRS) (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 59).

Stranke, ki so iz Federacije BiH osvojile poslanske mandate, so naslednje (glej tabelo 4.3.1): Socialdemokratska stranka BiH (SDPBiH), ki je osvojila 4 sedeže, Socialdemokrati BiH (2 sedeža), Demokratska narodna skupnost (DNZ – 1 sedež), HDZ (6 sedežev) in Nova hrvaška iniciativa (NHI – 1 sedež).

Iz Republike srbske pa so mandate osvojile naslednje stranke (glej tabelo 4.3.1): SDS (4 sedeže), Radikalna stranka (1 sedež) in Srbska radikalna stranka Republike srbske (SRS – 2 sedeža). Koalicija za celo in demokratično BiH (KCD – 17 sedežev) in koalicija Sloga (4 sedeže) (CNN.com 1998).

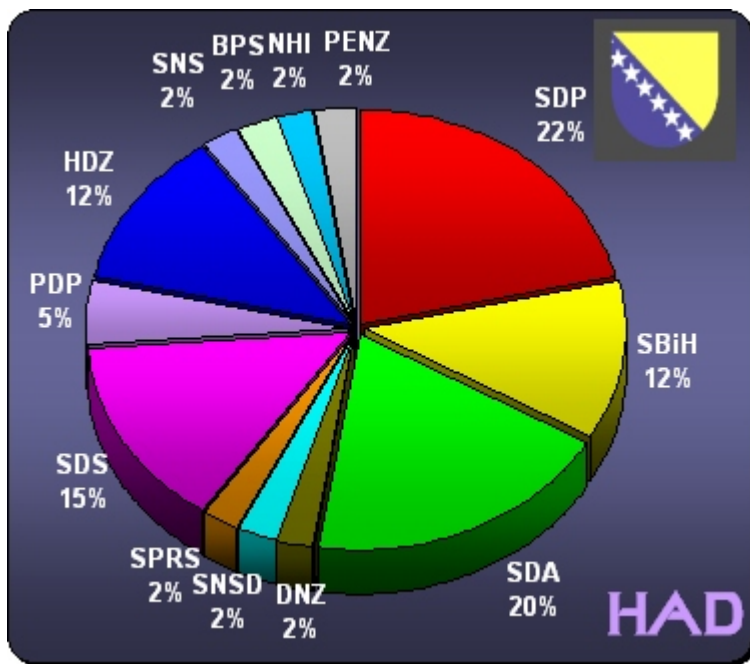
Za člane predsedstva so bili izbrani Alija Izetbegović (kandidat stranke SDA), Ante Jelavić (kandidat stranke HDZ) in Živko Radišić (kandidat koalicije Sloga) (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 61). Glavna značilnost volitev 1998 za predstavniški dom parlamenta BiH je ponovna zmaga SDA, vendar preko koalicije KCD, in stranke HDZ, ki sta skupaj osvojili 21 poslanskih mandatov, od skupno 28 na prostoru Federacije BiH (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 62).

Potrdimo lahko dejstvo, da so tudi tega leta zmagale etnične stranke.

Na volitvah leta 2000 pa je prišlo do preobrata v strukturi političnega pluralizma, saj so to prve volitve, ko SDA, HDZ in SDS niso dobile večino glasov. Državlanske stranke so se začele združevati, njihova programska ideja pa je bila integracija BiH v Evropsko unijo (EU) in demokratične spremembe v BiH (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 62).

³⁶ Tabela 4.3.1: Rezultati volitev BiH'98. Dostopno na <http://www.geocities.com/CapitolHill/Lobby/3987/rezultat/izborif.html>.

Tabela 4.3. 2: Rezultati volitev BiH 2000

Vir:Geocities 2007b.³⁷

S povezovanjem strank je nastala Zveza za demokratične spremembe BiH, ki je na osnovi parlamentarne večine oblikovala vlado Federacije BiH in svet ministrov v parlamentarni skupščini BiH. Poslanske mandate v predstavniškem domu parlamenta BiH je dobilo 8 strank iz Federacije in 6 strank iz Republike srbske (glej tabelo 4.3.2) (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 62).

Parlament so sestavljale naslednje stranke iz Federacije BiH: SDA (7 poslancev), HDZ (5 poslancev), SDP BiH (8 poslancev), SBiH (4 poslanci), BPS, DNZ, DSP in NHI pa so dobile po 1 poslanca. Iz Republike srbske je največ poslancev dobila SDS (6 poslancev), PDP, SzBiH, SPRS, SDA in SNS pa so dobile po 1 poslanca (Pejanović 2004).

Zveza za demokratične spremembe je v svojem dvoletnem mandatu dosegla sprejetje BiH v Svet Evrope, ukinili so diskriminacijo državljanov glede na etnično pripadnost. Ni pa ji

³⁷ Tabela 4.3.2: Rezultati volitev BiH 2000. Dostopno na <http://www.geocities.com/CapitolHill/Lobby/3987/izbori2000/index.html?200728>.

uspelo izvesti potrebnih ekonomskih reform, kar je privedlo do nezaupanja državljanov v to zvezo (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 62).

Največje število mandatov v predstavniškem domu Federacije BiH je dobila SDA, sledile pa so ji SDP, HDZ, SBiH, DNZ, BPS, NHI, HSP in ostali (Geocities 2007b). V Republiki srbski pa je v parlamentu največ sedežev dobila SDS.

Menimo, da je leto 2000 predstavljalo velik uspeh za državljanske stranke. Na žalost v naslednjih letih niso več dosegale teh uspehov, ugotovimo pa lahko, da ljudje v Bosni očitno bolj zaupajo strankam, ki so etnično opredeljene.

Leta 2002 se je zopet ponovila dominacija etničnih strank na volitvah.

Tega leta je 13 političnih strank ter koalicija osvojila mandate v predstavniškem domu parlamenta BiH. Iz Federacije BiH je največ mandatov dobila ponovno zmagujoča, etnična stranka SDA (9 mandatov), sledila ji je SBiH, tretje mesto je dosegla koalicija HDZ – Demokrščani, najmanj mandatov je tokrat osvojila NHI. Iz Republike srbske pa je največje število sedežev dobila etnična SDS, sledila pa ji je SNDS (Fink–Hafner in Pejanović 2006: 64). Največ poslanskih mandatov so ponovno osvojile tri etnične stranke: SDS, HDZ in SDA. Problem je spet predstavljalo pomanjkanje konsenza med strankami. Te volitve so bile posebne zato, ker se je z njimi pričel štiriletni mandat parlamenta (IFIMES 2006b).

1. 10. 2006 so v Bosni ponovno potekale volitve. Volivci so tokrat volili kandidate za predsedstvo BiH in člane nacionalnega parlamenta (Bojkov 2006).

Na neposrednih volitvah so bili za predsedstvo izvoljeni naslednji trije kandidati: Željko Komšić (Hrvat), Haris Silajdžić (Bošnjak) in Nebojša Radmanović (Srb) (PBS BiH 2006).

V predstavniški dom državnega parlamenta so po proporcionalnem sistemu volili 42 delegatov. Na ozemlju Federacije BiH je ponovno največ glasov dobila SDA in tako osvojila 8 sedežev v državnem parlamentu.

SBiH je osvojila 7 sedežev, SDP BiH 5 sedežev, HDZ BiH 3 sedeže in HDZ 1990 2 sedeža. V Republiki srbski pa so volivci največjo podporo izkazali SNSD, ki je osvojila 7 mandatov in SDS, ki je osvojila 3 mandate. Ostale stranke pa so osvojile vsaka po 1 mandat (European Commission–Enlargement 2007).

Tudi tokrat stranke niso uspele vzpostaviti koalicijskega vladanja, kar pomeni, da ponovno ni bilo potrebnega soglasja o pomembnih vprašanih družbenega razvoja BiH (IFIMES 2006b).³⁸

Ugotovimo lahko, da volitve 2006 ponovno dokazujejo, da etnične stranke še zmeraj uživajo podporo in zaupanje prebivalstva BiH.

5. DEMOKRACIJA V BOSNI IN HERCEGOVINI

»Demokracija kot oznaka za politično ureditev zahodnega tipa je danes eden najpogosteje uporabljenih političnih pojmov, saj je postala sestavni del vsakdanjega besednjaka ne samo politikov, znanstvenikov in medijev, ampak tudi t. i. navadnih državljanov« (Tomšič 2002: 16).

Družboslovci pravijo, da demokracija pomeni vladavino ljudstva, se pravi »režim, v katerem se oblast izvaja na podlagi podpore večine državljanov« (Tomšič 2002: 16).

V demokraciji naj bi bili ljudje maksimalno svobodni in naj bi enakopravni sodelovali pri urejanju skupnih zadev (Tomšič 2002: 20). V zahodnem svetu se je pojem demokracije uveljavil pri klasifikaciji političnih sistemov (Žagar 1993: 50). Herodot demokracijo identificira z načeli enakosti in vladavine večine ter politične odgovornosti vseh subjektov (Herodot v Žagar 1993: 50).

Po Lijphartovem (1992: 12) mnenju je demokracija pojem, ki je sinonim za Dahlovo poliarhijo, ki se najbolj približuje demokratičnim idealom. Tudi Tomšič (2002: 21) meni, da je poliarhija edina institucionalna ureditev, ki se ji je uspelo približati idealu vladavine ljudstva.

Vanhanen pa pravi, da je demokratični politični sistem tisti, »v katerem pravni sistem zagotavlja ideološko in družbeno različnim skupinam sodelovanje v tekmovanju za politično moč in oblast, ter v katerem institucionalne nosilce moči in oblasti izvolijo ljudje (volivci) in so ti ljudem (volivcem) tudi odgovorni« (Vanhanen v Žagar: 51).

³⁸ Odločitev o poenotenju vojske Federacije BiH in vojske Republike srbske v enotno oboroženo silo in z enim državnim obrambnim ministrstvom, je bila sprejeta po posredovanju visokega predstavnika mednarodne skupnosti (IFIMES 2006).

Družba v Bosni je pluralna družba. Lijphart(1992: 11) za pluralno družbo pojmuje tisto, ki jo delijo razcepi na osnovi segmentiranja. Ti razcepi so lahko etnične, religijske, ideološke, jezične, kulturne, rasne in regijske narave. V takih družbah so politične stranke, interesne skupine, šole organizirane v skladu s temi razcepi, oziroma delitvenimi linijami

V BiH je najbolj izstopajoča etnična cepitvena linija. Prebivalci se delijo na Srbe, Hrvate in Bošnjake. Kot smo že na začetku povedali, pa ima vsaka etnična skupina tudi lastno veroizpoved, ki je ljudem v Bosni še zmeraj zelo pomembna. Neprimerno za državo, ki si želi vstopa v EU in demokracijo, pa je po našem mnenju tudi dejstvo, da se je politika po vojni začela povezovati s cerkvijo. Kot vemo, je za sodobne demokratične države značilna ločitev cerkve in države.

5.1 VPLIV ETNIČNIH STRANK NA DEMOKRATIČNOST IN PRIHODNOST BOSNE IN HERCEGOVINE

Nekateri družboslovci so mnenja, da so proporcionalna pravila pri volitvah in delitvi oblasti najprimernejša za preprečevanje medskupinskih sporov v multinacionalnih družbah. Kljub temu pa mora v takih družbah obstajati določena stopnja sodelovanja med političnimi elitami. V Bosni pa nacionalne stranke nočejo sodelovati med sabo. BiH se smatra za državo z veliko demokratičnimi institucijami in z najvišjo avtoriteto, ki je nedemokratično v rokah mednarodne skupnosti (Delamer in Rabkin 2006).

Postavlja se vprašanje, če je v Bosni že dosežena demokracija, ali pa je država še na poti v demokracijo?

Kot smo ugotovili, so bile prve demokratične volitve v Bosni izpeljane leta 1990. Prav tako so bile izpeljane tudi takoj po vojni, vendar pod nadzorom mednarodne skupnosti. Sklepamo lahko, da tukaj trčita skupaj demokratičen element (svobodne volitve) z nedemokratičnim elementom (nadzor nad volitvami s strani mednarodne skupnosti). Svobodne in pravične volitve so bistvo demokracije po Huntingtonu.³⁹ Če pa voditelji, ki so izbrani na svobodnih in

³⁹ Huntington pravi, da je politični sistem demokratičen takrat, ko so najmočnejši kolektivni odločevalci izbrani na poštenih, periodičnih volitvah, na katerih kandidati svobodno tekmujejo za glasove. Demokracija ima dve dimenziji: tekmovanje in participacijo. Pomeni pa tudi svobodo govora, zbiranja, objavljanja (Huntington v Delamer in Rabkin 2006).

pravičnih volitev, nimajo moči, sistem po njegovem mnenju ni demokratičen (Delamer in Rabkin 2006).

Na prvih povojnih volitvah politično nevtralnemu okolju ni obstajalo, saj so bili mediji v rokah nacionalističnih skupin, ki so pričele vojno. Te skupine so širile rasistično propagando. Svoboda govora je bila omejena. OVSE kljub vsemu temu ni nasprotovala volitvam. Po mnenju ICG (International Crisis Group) je mednarodna skupnost zagotovila nacionalističnim strankam demokratično legitimnost. Z vztrajanjem na zgodnjih, povojnih volitvah je mednarodna skupnost etničnim strankam omogočila, da so izkoriščale sovraštvo med etničnimi skupinami in njihov strah. Daytonski mirovni sporazum pa omejuje, za koga lahko državljani volijo. Volivci v Republiki srbski lahko volijo samo za Srba kot enega izmed članov predsedstva, volivci v Federaciji pa prav tako lahko volijo ali za Bošnjaka ali pa za Hrvata. To omejuje svobodo volitev in tekmovalnost⁴⁰ (ICG v Delamer in Rabkin 2006).

Mednarodna skupnost je igrala pomembno vlogo pri volitvah, saj je odstavljala kandidate s seznamov političnih strank, odstavljala je uradnike iz njihovih položajev kljub temu, da so jih izvolili ljudje, zatirala je medijsko promocijo etničnih strank. To pomeni, da Bosna ni imela popolnoma svobodnih in pravičnih volitev (Delamer in Rabkin 2006).

Ustava priznava etnično ločeno BiH (3 predsedniki, parlamentarna skupščina je etnično sestavljena, tudi ustavno sodišče...). S tem je ustvarila šibko in neučinkovito vladno strukturo, ki jo člani mednarodne skupnosti po naših ugotovitvah večkrat ignorirajo. S tem, da izvoljeni predstavniki v Bosni nimajo končne odločevalske pravice, je potrjeno dejstvo, da država ne izpolnjuje Huntingtonovih pogojev za demokratično državo.⁴¹ Napredek v združevanju etničnih skupin in gradnji demokratičnega sistema bi bil, če bi se izvoljeni predstavniki lotili revizije ustave in začeli sodelovati med seboj. Tukaj se pojavi dilema. Visoki predstavnik res ima veliko moči, vendar z njimi velikokrat sprejme zelo pomembne odločitve in zakone, ki jih izvoljena politična elita v Bosni ni sposobna sprejeti.

⁴⁰ Kandidat za predsednika na ozemlju Republike srbske lahko tekmuje samo z drugimi bosansko-srbskimi kandidati za predsednika. Če nekdo ni Srb, ne more biti kandidat za predsednika v Republiki srbski. Enako je v Federaciji BiH (Delamer in Rabkin 2006).

⁴¹ Delamer in Rabkin (2006) pravita, da intervencije visokega predstavnika v proces odločanja postavljajo pod vprašaj legitimnost političnega sistema v Bosni. Po Huntingtonovih kriterijih država ni demokracija, ker izvoljeni predstavniki nimajo končne pristojnosti v političnem odločanju.

Z dominacijo etničnih strank na vseh povojnih volitvah, razen leta 2000, se je pokazalo, da te stranke ne morejo oblikovati koalicije. Leta 2006 se je ta teza ponovno potrdila. Parlamentarna skupščina BiH tako v svojem mandatu 2006–2010 ne bo imela stabilne večine, niti čvrstega koalicijskega sporazuma o programu pospeševanja integracije Bosne v EU in NATO zvezo. V primeru, da bo parlamentarna skupščina Bosne snovala svoj štiriletni mandat na principu partnerstva in ne koalicije, bo to pomenilo obdobje nestabilne oblasti, poslabšanja medetničnih odnosov in poglobitev ekonomske ter socialne krize v državi. To bi pomenilo tudi zaostajanje v izvajanju potrebnih reform za sprejetje BiH v EU, kar pa je eden najpomembnejših ciljev BiH (IFIMES 2006b).

Po mnenju Roberta Haydena (1998) so nasprotja, ki so pripeljala do vojne v Bosni, še danes očitno prisotna. Ljudje se še zmeraj smatrajo za Srbe, Hrvate ali pa Bošnjake.

Upamo si trditi, da bi se mednarodna skupnost lahko že umaknila iz BiH, če bi bile vodilne (etnične) politične stranke pripravljene in sposobne sodelovati med seboj in ustanovljati koalicije. Vse stranke bi, po našem mnenju, morale zastopati skupen interes, ki bi moral biti napredek države v gospodarstvu, socialnem varstvu in evroatlantskih integracijah ter spoštovanju človekovih pravic. Napredek pa vidimo že v tem, da vsaj volitve v Bosni že potekajo pod nadzorom državne volilne komisije, ne pa pod nadzorom OVSE.

Je pa dejstvo, da je visoki predstavnik v veliki meri pripomogel k transformaciji Bosne v moderno, demokratično državo. Etnične napetosti pa ostajajo glavna prepreka pri razvoju BiH v učinkovito, na demokraciji temelječo državo. Tukaj se vprašamo: Kaj bi se zgodilo z državo, če bi se mednarodna skupnost umaknila iz nje? Lahko samo ugotovljamo, v katero smer bi šel razvoj in kako bi delovale politične stranke in politični voditelji, ko ne bi imeli več nobenega nadzora. Po našem mnenju bi prišlo do anarhije v državi in do ponovnih nemirov ter še večjih medetničnih sovraštov ali pa bi se politični voditelji začeli zavedati, da morajo sodelovati med seboj, saj je to za državo ključnega pomena.

5.2 KONSOCIATIVNA IN KONTROLIRANA DEMOKRACIJA V BOSNI IN HERCEGOVINI

Konsociativna demokracija je po Lijphartu (2003: 18) optimalna, oziroma nujna oblika demokracije za močno (globoko) deljene družbe. Meni celo, da je to edina rešitev za takšne družbe.

Idealna demokracija po njegovem mnenju ni nikoli obstajala in nikoli ne bo, lahko pa služi kot ideal, za katerim morajo težiti demokratični režimi (2003: 20).

Stabilna demokratična oblast je, po Lijphartovih (1992: 9) ugotovitvah, mogoča tudi v pluralnih družbah. To trditev pa modificira ravno konsociativna demokracija. Glavna značilnost take demokracije je sodelovanje med elitami. Voditelji glavnih segmentov v razdeljeni družbi morajo biti pripravljeni na sodelovanje in čutiti privrženost demokraciji (Lijphart 1992: 59).

Konsociativni model opredeljujejo 4 karakteristike:

1. vlada velike koalicije političnih voditeljev vseh pomembnih segmentov pluralne družbe;
2. vzajemni veto;
3. proporcionalnost;
4. avtonomija segmentov pri urejanju svojih notranjih zadev (Lijphart 1992: 32).

Če se osredotočimo na Lijphartovo karakteristiko lahko ugotovimo, da Bosna izpolnjuje, vendar ne popolnoma, pogoje za konsociativno demokracijo. Kot prvo karakteristiko je Lijphart navedel vlado velike koalicije, ki je v BiH, kot smo že ugotovili, ni, saj etnične stranke nočejo sodelovati ali tvoriti koalicij. Torej država tega kriterija ne izpolnjuje. Naslednje je vzajemni veto, ki ga imajo vse tri etnične skupine, tudi kriterij proporcionalnosti je izpolnjen, saj so sedeži v parlamentu razdeljeni med predstavnike etničnih strank. Vsak segment v Bosni pa ureja svoje notranje zadeve. Posebnost pa je v tem, da ima vsaka entiteta celo svojo ustavo.⁴²

⁴² Tudi Sherill Stroschein (2003) dokazuje, da ima Bosna konsociativne strukture, ki olajšujejo predstavljanje skupin. Oblike konsociacije so lahko različne, vsebujejo pa mehanizme za delitev moči med skupinami. V Bosni na konsociativnem kaže predvsem razporeditev sedežev v parlamentu med etničnimi skupinami. Vse tri skupine imajo tudi pravico do veta. Konsociativni elementa pa se kaže tudi v sestavi predsedstva, saj ga sestavljajo predstavniki vseh treh skupin.

Konsociativni modeli vzpodbujajo reprezentacijo, prav tako kot fragmentacijo. Skupinske razlike morajo biti formalno priznane in institucionalizirane, saj lahko le tako dobijo te skupine moč v vladnih strukturah. Veliko teoretikov pa je mnenja, da te strukture povečujejo etnične razlike. Konsociativna demokracija po njihovem mnenju ne zagotavlja sodelovanja političnih elit. Etnične stranke v Bosni dominirajo na volitvah, kar je privedlo nekatere teoretike do sklepa, da je potrebno opustiti konsociativne strukture v državi in jih nadomestiti s strukturami, ki ne priznavajo različnih etničnih skupin (Stroschein 2003).

Stroscheinova (2003) pa je mnenja, da poskusi brisanja etničnih cepitvenih linij v Bosni ne bodo privedli do njihovega izginotja.

Victor Bojkov (2003) pravi, da je sedanji politični sistem Bosne kontrolirana demokracija, kjer sobivajo demokratični elementi z nedemokratičnimi. Najbolj izstopajoč nedemokratičen element so mednarodne institucije. Meni, da kontrola nad demokracijo na dolgi rok ni dobra za konsolidacijo BiH.

Glavni elementi kontrolirane demokracije so naslednji:

1. vpeljava kontrole in demokracije se legitimira z varnostjo in dobrobitjo za vse državljane;
2. glede stroškov je kontrolirana demokracija najučinkovitejša v majhnih državah;
3. kontrolo izvajajo zahodne liberalne demokracije;
4. obstajajo domače odločevalske institucije, ki izpolnjujejo osnovne pogoje za demokracijo;
5. obstaja določen okvir dovoljenega domačega delovanja;
6. ne obstaja univerzalno dogovorjena norma ali implementacijski mehanizem,
7. izvajanje kontrole ni unilateralno, obstaja pa sporazum o osnovnih načelih delovanja vpletenih akterjev, kljub temu pa institucionalni konflikt ni izključen;
8. končni cilj kontroliranja demokracije je učvrstiti domače demokratične politične mehanizme in institucije ter prepričati politike in državljane, da je edini način reševanja sporov in razlik možen s pomočjo spoštovanja zakonov in človekovih pravic;
9. stabilnost in varnost sta enako ali pa, v določenih primerih, celo pomembnejša cilja kontrolirane demokracije (Bojkov 2003).

Glede na te elemente, ki jih navaja Bojkov, lahko sklepamo, da Bosna izpolnjuje pogoje kontrolirane demokracije. Kontrolo izvajajo zahodne liberalne demokracije, ki trdijo, da je cilj te kontrole varnost, stabilnost in blaginja. Njihov cilj pa je uvedba demokracije in spoštovanje

človekovih pravic v državi. Kontrola s strani zahodnih, razvitih držav pa ne pomeni, da BiH nima lastnih institucij, saj ima parlament, ki je dvodomen, prav tako ima vlado in sodišča. Po naših ugotovitvah je problem v tej državi v tem, da je delovanje teh institucij velikokrat paralizirano zaradi pomanjkanja soglasja med vladajočimi političnimi strankami. V takih primerih je potrebna zunanja institucija, ki lahko sprejme odločitve, ki so za državo in njen razvoj bistvenega pomena.⁴³ Glede na to, da obstaja aneks Daytonskega mirovnega sporazuma o visokem predstavniku, nam je lahko jasno, da obstajajo določena pravila in načela njegovega delovanja.

Bojkov (2003) pa trdi, da lahko skozi analizo sporazuma ugotovimo, da je BiH država z demokratičnim političnim sistemom, v katerega posegajo tuji akterji. Kontrola je bila najprej izvedena pred začetkom volitev, nato pa še v času volilnega procesa (OVSE je promovirala politične stranke, za katere je menila, da so primerne). Kandidati, ki so izpostavljali etnično pripadnost, so bili izločeni iz kampanje, predvajanje kampanj, ki so promovirale sovraštvo med narodi, je bilo prepovedano. Na škodo etničnih strank pa so celo manipulirali z volilnimi pravili, vendar je bilo vse zaman, saj so kljub temu zmagovale etnične stranke. Volitve v Bosni, takoj po vojni, so imele prioriteto iz dveh razlogov:

1. volitve po vojni so opravičevali s tezo demokratičnega miru;
2. očitna mednarodna prisotnost si je morala zagotoviti legitimnost s pomočjo kontaktov in sodelovanja z uradno izvoljenimi domačimi politiki.

OVSE je morala zagotoviti, da politična reprezentacija v BiH dosega kriterije vključujočega nacionalizma, sprave, upoštevanja daytonskega mirovnega sporazuma in nekonfliktno politično delovanje. Aneks 10 daytonskega sporazuma pa nalaga visokemu predstavniku funkcije spremljanja, vzdrževanja kontaktov, koordinacije in rednega poročanja. Volitve pod nadzorom OVSE so potekale 1996, 1998, 2000 in 2002. Politične stranke, ki jih krivijo za vojno, zmagujejo na volitvah. Nacionalni politični akterji demokratizacije v postdaytonski BiH so bile torej etnične stranke. V BiH se je izkazalo, da politični kulturi nacionalizma in

⁴³ Na zunanjo kontrolo lahko v BiH gledamo kot na nadomestilo za pomanjkanje upravne politike. Njen vpliv je manjši takrat, ko se konflikt spremeni v konstruktiven dialog in sporazum, poveča pa se v primerih, ko ni možnosti za kakršenkoli dialog. V BiH je kontrola zunanjih akterjev potrebna zato, ker domači politiki niso sposobni sodelovati (Bojkov 2003). Bojkov (2003) ugotavlja, da demokracija v BiH še zdaleč ni konsolidirana. Dokler se kontrola nad političnim procesom v BiH ne bo zmanjšala, se bodo domači akterji izogibali sprejemanju nepriljubljenih odločitev in si s tem ohranili podporo volivcev.

demokracije nista pomirljivi (Bojkov 2003). Do leta 1997 visoki predstavnik ni imel skoraj nobenih pooblastil, oziroma politične moči. Zaradi zaostanka v političnem napredku države je prišlo do srečanja v Bonnu, kjer so se pristojnosti visokega predstavnika povečale. Od takrat dalje bi lahko rekli, da je možno na BiH politični sistem gledati kot na kontrolirano demokracijo. Pirjevec meni, da Srbi, Bošnjaki in Hrvati še niso pripravljeni živeti po pravilih, oziroma načelih daytonskega mirovnega sporazuma (Pirjevec v Bojkov 2003).

V BiH obstaja nacionalna politika, ki je osnovana, in ki naj bi delovala v skladu z demokratičnimi načeli (Bojkov 2003). Bojkov (2003) pravi, da je kontrolirana demokracija hibridni režim, kjer demokratične politične strukture sobivajo z nedemokratičnimi. V Bosni je moč v rokah nedemokratičnih elementov; OVSE in visokega predstavnika.

Prvi primer kontrolirane demokracije v BiH je nadzor nad volitvami s strani OVSE. Ker politične avtoritete na ravni države in entitet velikokrat niso mogle doseči sporazuma o pomembnih zadevah, je moral visoki predstavnik sprejeti zakone, ki so omogočali delovanje multietnične države⁴⁴. Sprejel pa je tudi veliko odločitev, s katerimi je odstavil uradnike ali politike⁴⁵. Zadnji primer kontrolirane demokracije v Bosni pa je proces ustavne reforme (Bojkov 2003).

Leta 2000 je ustavno sodišče odločilo, da so nekatera načela v ustavah entitet neprimerna. Zato je priporočilo reforme, s katerimi bi uvedli enako varovanje pravic vseh treh narodov na celotnem ozemlju Bosne. Politiki v obeh entitetah niso želeli sprejeti teh reform. Zato je visoki predstavnik v vsaki entiteti ustanovil ustavno komisijo, ki bi začela postopek reforme.

Iz tega je razvidno, da v Bosni ne moremo govoriti o demokratičnem političnem sistemu,⁴⁶ po drugi strani pa ne moremo trditi, da v Bosni ni demokratičnih elementov. Če pogledamo

⁴⁴ 2000 je sprejel zakon o ombudsmanu za človekove pravice, zakon o službah na državnih mejah, zakon o državni himni, zastavi, zakon o državljanstvu...) (Bojkov 2003).

⁴⁵ Najbolj odmevna je bila odstavitev Nikola Poplašena iz mesta predsednika Republike srbske, ker je zlorabljal svojo moč, Ante Jelavića je odstavil iz pozicije hrvaškega člana predsedstva BiH, ker je nasprotoval implementaciji mirovnega sporazuma (Bojkov 2003).

⁴⁶ Po mnenju Hitchnerja (2007) lahko Bosna doseže popolno demokracijo le pod pogojem, da visoki predstavnik zmanjša svoje intervencije v notranje zadeve države. Urad visokega predstavnika ima po njegovih besedah neomejena pooblastila. V državi pa »outsiderji« postavljuje pravila in določajo politično agendo ter kaznujejo vse tiste, ki ne sprejemajo teh pravil.

»Zaradi te navidezno absolutne moči mednarodne skupnosti v BiH, je država postala odvisna in pasivna«, kot pravi Hitchner (2007).

Hayden (1998) pa gre celo tako daleč, da pod vprašaj postavlja možnost dolgoročnega obstoja države. Trdi, da mednarodna skupnost v Bosni gradi državo in demokracijo, ki je velika večina ljudi ne sprejema ali podpira. Zato je zanj Bosna le »simboličen konstrukt«, ki ga je zgradila mednarodna skupnost (1998).

ustavo, že na začetku piše, da je BiH demokratična država, ki spoštuje človekove pravice. Ne moremo pa reči, da bi se morala mednarodna skupnost umakniti iz države zato, ker njena prisotnost ni v skladu z demokracijo. Brez posredovanja mednarodne skupnosti, predvsem pa visokega predstavnika, bi Bosna po našem mnenju zelo težko napredovala na poti v EU in ohranjala mir v državi. Predstavniki političnih strank se verjetno zavedajo, da bi njihovo sodelovanje bilo potrebno za nadaljnji razvoj države, vendar si želijo tudi ohraniti oblast. To pa dosežejo tako, da se oklepajo nacionalistične ideologije.

5.3 CENTRALIZACIJA ALI DECENTRALIZACIJA OBLASTI V BOSNI IN HERCEGOVINI

V družbah, ki so razdeljene po etničnih ali jezikovnih cepitvenih linijah, se postavlja vprašanje načina vzpostavljanja vladnih institucij. Obstajata dve opciji. Ena opcija je unitarna struktura, v kateri bi bile te skupine prisiljene sodelovati med sabo, druga opcija pa je, da vladne institucije predstavljajo in institucionalizirajo cepitvene linije med temi skupinami.

S prisilo v sodelovanje se lahko doseže odtujitev teh skupin od demokratičnega procesa, saj so lahko mnenja, da lahko svoje interese bolje izrazijo s protestom. Na drugi strani pa lahko institucije, ki priznavajo cepitvene linije, reducirajo možnosti za sodelovanje skupin.

V Bosni Srbi in Hrvati podpirajo decentralizacijo države, Bošnjaki pa centralizacijo (Stroschein 2003).

Politične ureditve se razlikujejo glede stopnje centraliziranosti ali decentraliziranosti oblasti. Politične institucije imajo na različnih teritorialnih nivojih določen krog pristojnosti sprejemanja odločitev. Glede na ustavno ureditev teritorialne razdelitve oblasti lahko torej govorimo o unitarnem in o federativnem tipu ureditve. V unitarni državni ureditvi je moč odločanja skoncentrirana v rokah centralne vlade in parlamenta. Pri federativni ureditvi pa gre za avtonomijo federalnih enot. Posledično lahko trdimo, da federalizem pomeni decentraliziranost oblasti, unitarnost pa centraliziranost (Tomšič 2002: 89).

Po mnenju Tomšiča (2002: 90) je za heterogene družbe federativna ureditev boljša kot unitarna, saj zagotavlja avtonomijo različnih skupin.

Moderni federalizem je tvorba enonacionalnih držav z regionalnimi razlikami ali razlikami v okviru enega naroda, ki so posledica zgodovinsko oblikovanih segmentov enega naroda (Brezovšek 1994: 13). Avstralski teoretik Garran je federalizem opredelil kot obliko vladavine, »v kateri je suverenost ali politična oblast razdeljena med centralno in lokalno vlado tako, da je vsaka na svojem področju neodvisna od druge« (Garran v Brezovšek 1994: 69). Ena od značilnosti današnjega časa je, po besedah Brezovška (1994: 249), tudi neskladje med političnoteritorialnimi in etničnimi mejami, ki povzroča etnične zahteve in je izziv nacionalnim državam.

Kolikor etnične delitve (cepitve) predstavljajo stvarno (ali potencialno) grožnjo državi, toliko se je federalizem, vsaj teoretično, povezal z argumentom, da zagotavlja sredstvo reševanja (prilagajanja) problemov, ki izhajajo iz etnične (narodne) različnosti vsaj v tistih primerih, kjer je etnično grupiranje zadosti veliko in prostorsko skoncentrirano. Z zagotavljanjem lokalne (regionalne) avtonomije, zlasti glede vprašanj, ki so pomembna za vzpostavljanje in ohranjanje etnične (narodne) identitete, naj bi se možnosti za konflikte v skupni politični areni zmanjšale« (Brezovšek 1994: 249–250).

Lijphart (2003: 203) pa navaja še sekundarne značilnosti federalizma :

1. dvodomno zakonodajno telo;
2. pisana ustava, ki jo je težko zamenjati ali dopolniti;
3. vrhovno sodišče, ki lahko zaščiti ustavo z sodno revizijo.

Federalizem je teorija federalnega političnega redu, kjer je oblast razdeljena med podenote in center. Suverenost je ustavno razdeljena med najmanj dva teritorialna nivoja, tako da lahko enote na vsakem nivoju delujejo neodvisno na določenih področjih. Državljeni pa imajo politične dolžnosti do dveh avtoritet. Navadno ima center pooblastila za obrambo, zunanjo politiko, podenote pa lahko sodelujejo tudi v centralnih odločevalskih telesih (Federalism 2006).

Preston King ločuje med ideološko definicijo federalizma, ki označuje stopnjo regionalne neodvisnosti in avtonomije, ter federalizmom, ki je institucionalna ureditev, kjer je država suverena, centralna vlada pa vključuje regionalne enote v proces odločanja. Problem Bosne je njena etnično homogena teritorialna razdeljenost. V bosanski ustavi je dominanten termin etnija, manjka pa termin bosanskega državljana. On meni, da se federalizem v Bosni

uporablja za ločevanje narodov, namesto da bi jih združeval znotraj mej Bosne (King v Soeren 2006).

Pojem decentralizacije največkrat najdemo v multietničnih državah, kjer je populacija razdeljena v različne skupine, definirane glede na etnične linije. Decentralizacija je odgovor na specifične zahteve po dostopu do odločevalskega procesa. V literaturi najdemo 2 kategoriji decentralizacije: teritorialno decentralizacijo in neteritorialno ureditev.

Pri teritorialni decentralizaciji najdemo 4 tipe politično decentraliziranih sistemov:

1) konfederacija;

Konfederacija pomeni zelo ohlapno zvezo teritorialnih enot, ki imajo vsaka svojo vlado in so neodvisne od drugih konfederalnih enot in centralne vlade. Posebnost konfederacije je, da konfederalne enote skupaj ustvarjajo centralne vladne politike, ki veljajo za njih z njihovo privolitvijo. Na mednarodnem nivoju pa si zagotavljajo ali pa prenašajo svojo suverenost na centralno vlado le s svojo privolitvijo.

2) federacija;

McGarry raje uporablja termin federalni sistem, ki pomeni zvezo teritorialnih enot, vendar v ožjem smislu kot pri konfederaciji. Kljub temu, da federalne enote ohranijo del suverenosti, v praksi ne morejo neposredno uporabljati svoje pravice do samoodločbe. Ostajajo neodvisne od centralne vlade, vendar je centralna vlada bolj neodvisna in ima več moči nad federalnimi enotami.

3) avtonomija;

4) lokalna samouprava.

Mednarodna skupnost je v BIH ustanovila kompleksen politični sistem, ki ga sestavlja večnivojski decentraliziran sistem, ki je osnovan na teritorialnih delitvah, te pa reflektirajo poveljne etnične delitve. Bosna ima glede na svojo razporeditev po avtorjevem mnenju konfederalno strukturo zaradi suverenosti obeh konfederalnih enot (McGarry v Monteux 2006).

Že ob pogledu na ustavo lahko trdimo, da je Bosna definitivno decentralizirana država,⁴⁷ saj je razdeljena na entiteti in distrikt. Entiteti pa se še naprej delita na kantone (Federacija BiH)

⁴⁷ Decentralizirane države so tiste, v katerih je moč prenesena iz centra na federalne ali avtonomne podenote. Za BiH je po besedah Sherill Stroschein (2003) značilen asimetrični federalizem, ki naj bi bil zbir avtonomnih enot, te pa so asimetrično strukturirane.

in občine. Vsaka entiteta ima svojo politično strukturo, ki je zapisana v ustavah entitet. V državni ustavi pa je točno določeno, kaj je v pristojnosti države in kaj v pristojnosti entitet.⁴⁸ V vsaki državni instituciji so vsi trije konstitutivni narodi zastopani enako in imajo moč veta na vse pomembne odločitve. Vse to bi naj zagotavljalo enakost etničnih skupin, v resnici pa daje vsaki skupini ultimativno moč odločanja in suverenost. Ta etnična suverenost pa lahko paralizira delovanje nacionalnih institucij. Predstavniški dom parlamenta BiH bi naj predstavljal celotno populacijo, dom narodov pa etnične skupine⁴⁹ (Yee 2007).

Kasim I. Begić (1997: 297) trdi, da ustava BiH nikjer eksplicitno ne govori o državi ureditvi. Vseeno pa trdi, da ustava normira federativno ureditev.

To potrjuje s 4 argumenti:

1. institucije same kažejo na federalno strukturo države;
2. ustava zapoveduje prosto gibanje oseb, kapitala, storitev in blaga po celotnem teritoriju Bosne;
3. delitev pristojnosti med BiH in entitetami, kar nakazuje na tipično federalno ureditev;
4. ustava BiH je najvišji pravni akt države in je nadrejena ustavam in zakonom entitet (Begić 1997: 298).

Ugotovili smo že, da je BiH decentralizirana država. Postavlja pa se vprašanje, ali je federacija ali konfederacija. Sienho Yee, Begić in Orton⁵⁰ menijo, da je Bosna federalna država. Ugotovili pa smo, da ima določene elemente, ki kažejo že na konfederacijo. To je predvsem pravica entitet do vzpostavljanja paralelnih odnosov s sosednjimi državami in pa

Federacija BiH je visoko decentralizirana. Po mnenju Boseja je bila decentralizacija potrebna za participacijo Hrvatov v entiteti. Republika srbska je veliko bolj centralizirana z enodomnim parlamentom. Institucije so bile v Bosni vsiljene od zunaj, s strani mednarodne skupnosti (Bose v Stroschein 2003).

⁴⁸ Sienho Yee (2007) pravi, da je nova ustava je v državi zgradila federalni sistem, kar je najbolj vidno pri delitvi pooblastil med državno oblastjo in entitetama. Država je razdeljena na dve vojaško neodvisni teritorialni komponenti, ki sta tudi notranje skoraj popolno neodvisni. Nova ustava je nacionalnim institucijam dodelila samo omejena pooblastila. Vsa pooblastila, ki v ustavi niso eksplicitno dodeljena institucijam BiH, pripadajo entitetam. Nadalje ima vsaka entiteta tudi pravico do sklepanja paralelnih pogodb z sosednjimi državami, kar pa za federacije ni značilno. Nadalje trdi, da bo federalna struktura še naprej ločevala ljudi, ki imajo dvojno državljanstvo; državljanstvo entitete in državljanstvo BiH. Veliko ljudi čuti večjo pripadnost in ljubezen do entitete kot do države.

⁴⁹ V domu narodov so etnične skupine enako zastopane, vendar nimajo moči veta. Obstaja pa kvorum, ki mora vključevati tri Srbe, tri Hrvate in tri Bošnjake. V primeru, da bi katera skupina želela blokirati kakšen predlog zakona, se morajo delegati samo umakniti. To omogoča vsaki etnični skupini ultimativno moč odločanja v parlamentarni skupščini (Yee 2007).

⁵⁰ BiH je danes, po besedah Franka Ortona (2007), zelo šibka federalna država, ki ima zelo malo pristojnosti, vse pristojnosti, ki niso jasno v ustavi dodeljene državnim institucijam, pripadajo entitetam. Pravi, da je šibkost države vidna tudi v tem, da ne obstaja neko vrhovna sodna institucija, ki bi imela splošne pristojnosti in bi bila odgovorna za enotno interpretacijo zakonov. Entiteti sta vzpostavili vsaka svoj pravni sistem. Oba pravna sistema entitet sta neodvisna, skladnost med obema pa ni pomembna. Republika srbska je centralizirana, z močno vlado, FBiH pa je dodelila veliko pristojnosti vsem desetim kantonom in njihovim ustavam .

zelo širok spekter pooblastil obeh entitet. Do nedavnega je imela vsaka entiteta tudi svojo vojsko in policijo. Tukaj se lahko vprašamo, kakšna ureditev bi bila za Bosno optimalna. Strinjamo se z mnogimi strokovnjaki, da bi morali ukiniti entiteti in ustanoviti več federalnih enot.⁵¹ V sedanji ureditvi pa smo mnenja, da imata entiteti preveč pristojnosti, državne institucije pa premalo. Lahko bi celo rekli, da imata entiteti že značilnosti države.

6. OVIRE IN DOSEŽKI BOSNE IN HERCEGOVINE NA POTI

V EU

Eden izmed glavnih ciljev BiH je vstop v EU. Leta 2002 je bila že sprejeta v Svet Evrope in s tem se je začel proces reform, ki omogočajo izpolnjevanje pogojev za sprejem države v EU.

Evropska poslanka Doris Pack meni, da je BiH danes potencialna kandidatka za pristop k EU, vendar je še enotnost države krhka, ker je vprašanje etničnih skupin in religij še zmeraj pereče (Evropski parlament 2007).

Za napredek pri približevanju EU in za stabilnost BiH potrebuje funkcionalno in stabilno državo. Prioritete, ki jih mora država izpostaviti za nadaljnjo približevanje k EU, so: popolno sodelovanje z mednarodnim sodiščem za bivšo Jugoslavijo (ICTY), reforma bosanske policije, sprejetje zakona o javnem oddajanju, poenotenje vseh carinskih služb, poenotenje vojsk entitet v eno oboroženo silo, reforma sodstva, reforma javne uprave (European Commission – Enlargement 2007).

Mednarodni inštitut za bližnjevzhodne in balkanske študije (IFIMES) (2007) ugotavlja, da BiH ne napreduje v svojem ekonomsko-socialnem razvoju, še posebej pa na poti evroatlantskih integracij, saj je danes, bolj kot nekoč, nacionalno razdeljena.

⁵¹ Bebler (2006b) in mnogo drugih strokovnjakov je mnenja, da bi morali v BiH odpraviti obe entiteti in ustanoviti 5-6 institucionalno podobnih, vendar kulturno individualiziranih federalnih enot, ki bi se ujemale z zgodovinskimi regijami. Predvsem večjo pozornost pa bi morali posvetiti individualnim človekovim pravicam. Problem pa je v tem, da teh rešitev ni mogoče izpeljati, saj jim predvsem srbske, nato pa še bošnjaške elite nasprotujejo.

Daytonski mirovni sporazum je nenavaden mirovni sporazum, saj je bil vzpostavljen z namenom ustanovitve nove, združene Bosne.⁵² Združena Bosna naj bi imela centralno vlado, demokratične volitve pod nadzorom mednarodne skupnosti, spoštovanje mednarodnih standardov o človekovih pravicah. Resnično predani in zavzeti za izvajanje tega mirovnega sporazuma pa so bili le Bošnjaki. V procesu rekonstrukcije Bosni ni uspelo privabiti tujih investorjev, tudi domačih investicij ni veliko. Investicijska klima je zelo slaba predvsem zaradi visokih davkov, korupcije, neučinkovitega pravnega sistema in birokracije (Lyon 2006).

Lyon (2006) ugotavlja, da je Daytonski mirovni sporazum sicer dosegel dosti uspehov, vendar je država še kljub temu etnično razdeljena. Državne vladajoče strukture so šibke, odvisne od dobre volje entitet in pomoči mednarodne skupnosti. Analiziral je celo napake Daytonskega mirovnega sporazuma in jih krivi za stagnacijo BiH na poti v EU. Našel je naslednje pomanjkljivosti:

1. V Daytonskem mirovnem sporazumu ni zapisanih vzrokov za razpad Jugoslavije, zato meni, da je to ena izmed napak tega sporazuma. Jugoslavija je razpadla predvsem zaradi nesposobnosti ekonomskih in političnih institucij, da bi povečale gospodarsko rast, blaginjo in zagotovile svobodo izražanja. Iz tega izhajajoči problemi so bili dobra podlaga za nacionalistične ekstremiste (kot npr. Slobodan Milošević).
2. Druga napaka Daytona je bilo upanje, da bodo tri vojskujoče strani pozabile na sovraštvo in razlike ter zaživele skupaj v miru v združeni državi.
3. Najočitnejšo napako pa je videl v tem, da ZDA niso NATO četam dovolile izpolniti svojega mandata in vsiliti civilnega aspekta mirovnega sporazuma. To so prepustili skorumpiranim etničnim policijskim silam. Zato je bil prvi dve leti visoki predstavnik, ki je bil pristojen za to, hendikepiran. Ker Daytonski mirovni sporazum ni bil popolnoma implementiran, je Bosna obstala v napredku proti evropskim integracijam.

⁵² Daytonski mirovni sporazum je po besedah Beblerja (2006b) dobesedno »zlepil skupaj vojskujoče se strani države«. Z aneksom 10 je bila vzpostavljena tudi struktura mednarodnega protektorata, ki naj bi bila nad demokratično vzpostavljenimi organi. To strukturo sestavljajo urad visokega predstavnika mednarodne skupnosti in komite za implementacijo miru.

PIC je organizacija 55-ih držav in mednarodnih skupin, ki financirajo in usmerjajo proces gradnje miru v BiH. Njihova naloga je tudi izbiranje kandidata za visokega predstavnika. Vodilni komite nominira visokega predstavnika, ki ga mora nato odobriti varnostni svet Združenih narodov (Schuman 2004: 71).

Sklepamo lahko, da BiH čaka še dolga pot do članstva v EU. Ta pot pa nikakor ne bo enostavna. Menimo, da je v Bosni še zmeraj previsoka brezposelnost, prenizka gospodarska rast, ljudje so premalo izobraženi, sovraštvo med etničnimi skupinami pa je še zmeraj prisotno. Dokler bo v tej državi takšno stanje, Bosna ne more postati članica EU. Kot prvo bi morali politiki začeti sodelovati med seboj in si ne nasprotovati zaradi različnih narodnosti. Temu vzorcu bi potem sledili tudi ljudje, ki morajo ugotoviti, da sovraštvo ne pelje nikamor. Mnogi za takšno stanje krivijo Daytonski mirovni sporazum, oziroma daytonsko ustavo. Lahko pa bi razmišljali v drugačni smeri in rekli, da so ustavne spremembe res nujno potrebne, vendar sta bila daytonski sporazum in ustava dobri rešitvi v tistem času. Sporazum je namreč končal vojno, ustava pa je bila ustvarjena in sprejeta zelo na hitro, zato je logično, da ima določene pomanjkljivosti. Zato menimo, da je napočil trenutek, da se napake popravijo.

6.1 POTREBE PO REFORMI DAYTONSKE USTAVE

Veliko strokovnjakov je mnenja, da so v BiH potrebne bistvene ustavne spremembe. Nekateri menijo, da bi bilo potrebno ukiniti Republiko srbsko, spet drugi govorijo o vzpostavitvi tretje entitete, pojavljajo pa se tudi predlogi o unitarni državi, ki bi imela administrativne enote. Zdi se, da je zelo malo tistih, ki dejansko verjamemo v funkcionalnost in učinkovitost sedanjega sistema dveh entitet, občin, kantonov in distrikta. Predlogov je veliko, dejstvo pa je, da nihče ne ve, kje začeti (Bosnian institute 2004).

Mednarodna skupnost je Bosno razdelila na dve entiteti in distrikt Brčko. Petrović (2006) meni, da je takšna ureditev države nerealna in nepraktična. Zanj je sedanja BiH samo »čudna konstrukcija, ki samo čaka na razpad«.

Po trditvah Hadžidedića (2006) je ustava po svoji esenci ljudski (civic) akt in njen namen ni širiti etničnih, religioznih, plemenskih ali razrednih delitev v neki družbi. Ustavo so napisali in je napisana za ljudi, ki se smatrajo za enake ne glede na vero, etnično, plemensko ali razredno pripadnost. Vse bosanske ustave pa so zmeraj pojmovala Bosance kot ločene po etnično-religijskih linijah in jim niso priznavale skupne, bosanske identitete. V bistvu je že postalo logično, da se Bosno smatra za etnično ločeno državo. Vsak ustavni model, ki poudarja etnične delitve kot fundamentalno načelo, je neučinkovit in vzpodbuja etnične delitve v družbi.

Država BiH po daytonski ustavi ni suverena, tudi prebivalci niso suvereni, to lahko trdimo le za etnične skupine, ki pa imajo le omejeno suverenost. Ta suverenost pripada zgornjemu domu parlamenta (dom narodov), ki ima moč veta na vso zakonodajo, ki jo predlaga spodnji dom parlamenta (Hadžidedić 2006).

Politične skupine v spodnjem domu parlamenta se spreminjajo v etnične skupine z ustanavljanjem skupin etničnih skupnosti za zgornji dom, kar pa pomeni kršenje načela individualne predstavnosti in neposredne izvoljenosti. Torej v predstavniškem domu stranke, ki niso etnično opredeljene, ne morejo imeti svojih predstavnikov v zgornjem domu, ki ima pravico do veta. Glede na načelo etničnih skupin postanejo politične stranke kot predstavnice interesov državljanov odvečne, saj postanejo predstavnice etničnih interesov. Tukaj se pod vprašaj lahko postavi celo pluralizem etničnih strank, saj se tudi etnične skupine spreminjajo v monolitne etnične stranke. Stranke, ki niso etnično opredeljene, pa izginjajo. Vse to pa postavlja pod vprašaj človekove pravice, oziroma individualne človekove pravice, ki so a priori zreducirane na kolektivne pravice etničnih kampov. Spodnji dom parlamenta na tak način ne more zastopati državljanov ne glede na njihovo etnično ali religijsko pripadnost, saj njegovi člani niso neposredno izvoljeni na nivoju celotne države, temveč na nivoju etnično skonstruiranih entitet. V spodnjem domu je nastalo »etnično glasovanje«, ki predstavniški dom spreminja v dom entitet; prav tako državno zakonodajo. Zato so parlamenti entitet odvečni (Hadžidedić 2006).

Po drugi strani pa to pomeni, da je v državnem parlamentu potreben konsenz med entitetami, kar pa je skoraj nemogoče doseči. S tem vedno znova prihaja do blokade delovanja državnega parlamenta (Hadžidedić 2006).

Lovrenović (2003) je stanje v BiH poimenoval kot stagnacijo. Za takšno stanje krivi etnične stranke, ki si želijo ohraniti oblast, kar pa jim lahko uspeva le z vzdrževanjem statusa quo.

Dva aspekta daytonske ureditve BiH onemogočata kvalitativne reforme te države:

1. politično-teritorialna razdelitev države;
2. odnos med mednarodnimi in domačimi administrativnimi institucijami (Lovrenović 2003).

Ugotavljamo torej, da je sedanja politična struktura države nefunkcionalna in so zato potrebne spremembe. Kot prvo moramo izpostaviti etnične stranke in njihove voditelje, ki še zmeraj, dvanajst let po vojni, poudarjajo nacionalizem. Na žalost pa je politika v Bosni tudi preveč

skorumpirana.⁵³ Po našem mnenju pa se v BiH tudi porabi preveč denarja za državno birokracijo⁵⁴, premalo pa za gospodarstvo, socialo in šolstvo.

Hitchner (2007) je mnenja, da Bosna ne deluje zato, ker si nihče ne upa javno priznati, da je Dayton vzpostavil politični sistem, ki ga je nemogoče voditi brez mednarodne pomoči. Pravi, da bi morali bosanski voditelji in predstavniki mednarodne skupnosti organizirati konvencijo, katere cilj bi moral biti v zamenjavi daytonske ustave z novo ustavo, ki bi vzpostavila resnično demokratičen sistem.

Leta 2005/2006 se je začel proces reforme ustave. Bosanski strokovnjaki in mednarodna skupnost so namreč prav tako ugotovili, da je sedanji sistem nefunkcionalen.

Objavili so 4 daljše amandmaje:

Amandma 1 govori o povečanju pooblastil centralnih institucij na račun pooblastil entitet. Državne institucije bi odločale o obrambi, varnosti, zunanji politiki, zunanji trgovini, carinah...

Amandma 2 govori o spremembi parlamentarnega sistema – poslanci spodnjega doma bi bili izvoljeni po sistemu en volivec, en glas, poslance zgornjega doma pa bi izvolili poslanci spodnjega doma.

Amandma 3 govori o instituciji predsedstva. Namesto rotiranja predsednikov bi bil samo en predsednik in dva podpredsednika.

Amandma 4 bi povečal pooblastila Sveta ministrov in število ministrstev.

Vsi ti amandmaji, ki so jih poimenovali Dayton 2, niso dobili nujne dvotretjinske podpore (Bebler 2006b).

⁵³ Po trditvah Lovrenovića (2003) je za krizo v tej državi kriva simbioza med institucijami, ki jih vodijo nacionalisti, in med kriminalom ter skorumpiranim sistemom. Nacionalizem, korupcija in kriminal so sinonimni pojmi v BiH. V takem sistemu si želijo nacionalisti ohraniti oblast in to jim lahko uspe le tako, da nasprotujejo reformam, ki jih predlaga mednarodna skupnost, saj bi z reformo sistema izgubili oblast. V javnosti pa izražajo popolno podporo reformam. V bistvu gre v tej državi za dualno oblast, ob kateri se postavi vprašanje, kdo sploh vodi BiH. Lovrenović (2003) nadalje trdi, da je odgovor na to vprašanje nemogoč, dejstvo pa je, da je namen takšnega modela v BiH le preprečevanje bosanskim političnim strukturam, da bi se razvijale v smeri lastne neodvisnosti in odgovornosti za svojo državo.

⁵⁴ Anton Bebler (2006a) meni, da so avtorji daytonskega sistema ustvarili v BiH neučinkovit sistem. Po njegovih besedah je Bosna »postala svetovno rekorder s svojimi 13 parlamenti, 13 vladami in približno 180 ministrstvi in ministri. Ta velikanska uradniška mašinerija pogoltne dve tretjini državnih proračunov, ki bi jih bilo veliko boljše uporabiti za obnovo in gospodarski razvoj dežele.

Pejanović (2007) pravi, da politične stranke niso enotne, in zato niso pripravljene na doseganje konsenza o ustavnih spremembah.

Sklepamo lahko, da so reforme daytonske ustave ras nujno potrebne. Ločitev države na entitete nikakor ni dobra, saj samo pogloblja nacionalizem. Ljudje bi morali živeti skupaj, tako kot so pred vojno.

6.2 SEDANJE STANJE IN PRIHODNOST BOSNE IN HERCEGOVINE

Reforma ustave bi pomenila vzpostavitev moderne in na liberalno-demokratični tradiciji zasnovane države.⁵⁵ Ta reforma bi pomenila konec dominacije etničnega načela v državi.

Po besedah IFIMES-a (2007a) je BiH bolj kot nekoč nacionalno razdeljena. K temu največ prispevajo izvoljeni politični voditelji, predvsem Milorad Dodik in Haris Silajdžić. Mednarodna skupnost pa je s svojo pasivnostjo in brez ideje za rešitev te krize. V tem obdobju se je začel homogenizirati tudi blok hrvaških političnih strank v državi, saj v konkretni situaciji Hrvati ne predstavljajo neke politične sile, ki bi lahko vplivala na odnose v BiH, ki jih oblikujeta Dodik in Silajdžić. Prav onadva sta ovira za novo mednarodno akcijo, saj imata za sabo formirano javnost, ki ju podpira. Mednarodna skupnost zato meni, da bi eliminacija Dodika in Silajdžića iz političnega življenja pomenila možnost nujno potrebnega srbsko-bošnjaškega dialoga. Tak dialog je namreč ključ stabilnosti BiH. Bosna torej potrebuje, po ugotovitvah inštituta, radikalne ukrepe mednarodne skupnosti (IFIMES 2007a).

Problem Bosne je visoka stopnja brezposelnosti, kar ohranja nestabilnost. Negativne posledice privatizacije (privatizacija se izvaja po modelu, ki ga predlagata Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka) izrabljajo določene skupine za zatrjevanje, da politike zahoda tukaj ne delujejo, in da je potrebo najti domačo rešitev. Predlagateljem domače rešitve pa je po navadi zmanjkalo predlogov. Tako v Bosni ni bilo vzpostavljeno ugodno okolje za

⁵⁵ Brez te ustavne spremembe se po mnenju Pejanovića (2007) pojavljata dve opciji za nadaljnji razvoj BiH: Prva opcija zagovarja federalizacijo države, kar pomeni, da bi se razvile federalne enote na etnični osnovi. To opcijo zagovarja Zveza neodvisnih socialdemokratov (SNSDS) pod vodstvo Milorada Dodika. Taka rešitev Bosne ne bi pripeljala do članstva v EU, temveč do destrukcije države. Drugo opcijo pa zagovarja Stranka za BiH (SzBiH) pod vodstvom Harisa Silajdžića. Govori pa o državi brez entitet, ki bi imela močno centralno oblast. Zardi medstrankarskega nezaupanja, se ta opcija interpretira kot unitarna z dominacijo Bošnjakov. Avtor zato meni, da bi ukinitve dela visokega predstavnika v obdobju 2006–2010 pomenila povečanje dezintegracijskih sil in zmago etnične delitve države. Ustavne reforme v BiH torej ni mogoče izvesti brez posredovanja mednarodne skupnosti preko institucije visokega predstavnika.

potencialne investitorje. Ekonomska moč BiH je oslABLJena zaradi pomanjkanja centralne regulacije in nepripravljenosti etničnih skupin za sodelovanje. Ta trend se nadaljuje. Privatizacija je neuspešna in počasna, pojavlja se korupcija. Državno premoženje se deli med omejeno število ljudi. Tuji investitorji se bojijo vlagati. Večina prebivalstva je revnega, majhen odstotek premožnih ljudi pa si denar služi na nelegalen način. Veliko investicij bo potrebnih za vzpostavitev domače industrije (Popović 2007).

Popović (2007) ugotavlja, da Hrvati in Srbi zahtevajo močno regionalno oblast, saj bi centralizacija vlade in načel demokracije pomenila dominacijo Bošnjakov, ki so najštevilčnejši (2007). Dokler bo mednarodna skupnost prisotna v BiH in igrala vlogo učitelja, finančnika in avtoritete za odločanje med spori, bo država ostala na enakem nivoju, kot je zdaj. Zaradi večjega števila Bošnjakov, ki zmeraj narašča, se Srbi in Hrvati bojijo njihove dominacije, zato jih ne želijo na svojih teritorijih. Ta strah pred muslimansko dominacijo pa ovira demokratičen razvoj BiH. Mednarodna skupnost pa forsira demokratično oblast, brez oziranja na ta strah. Omejuje pomoč nekooperativnim Hrvatom in Srbom, pomoč pa nudi Bošnjakom, ki lepo sodelujejo z mednarodno skupnostjo. Enkrat, ko se bodo vsi trije narodi počutili varno znotraj svojih meja, se bodo začeli povezovati zaradi ekonomskih potreb.

Evropski komisar za širitev, Oli Rehn, je leto 2006 za BiH označil kot neuspešno, saj pravi, da so »reformni načrti zastali, politično vzdušje je mučno, saj zrcali mentaliteto »zero-sum«, nacionalistično govorico in napetosti« (Evropski parlament 2007).

Miro Cerar (2006) je mnenja, da bi moral biti osnovni cilj ustavnih sprememb v BiH zvišanje demokratičnih standardov in s tem približevanje vstopu v EU. Postavlja pa se vprašanje, če je mogoče zagotoviti nadaljnjo demokratizacijo sistema, ko pa se zmeraj bolj krepijo moči ustavnih entitet. Cerar pravi, da je to nemogoče, rešitev pa vidi v tem, da se mora moč entitet v nekaterih vidikih delovanja umakniti predstavnikiškemu načelu.

Novembra 2005 so se najpomembnejše politične stranke strinjale, da je treba reformirati tudi policijo (s tem so bila odprta vrata za začetek pogajanj z EU). O implementaciji reforme pa so se dogovarjali po volitvah 2006 (Soeren 2007). Deklaracijo o reformi so podpisali predsedniki 6 strank in jo poslali v obravnavo EU, kjer so pozdravili »duh konsenza in kompromisa« (Delo 2007).

EU je dala navodila za reformo. SBiH in SDA zahtevata razpustitev policije v entitetah. Srbski socialni demokrati in njihov voditelj Milorad Dodik pa zahtevajo nadaljnji obstoj policije Republike srbske. Do sporazuma ni prišlo kljub pritiskov s strani EU in visokega predstavnika (Soeren 2007).

Iz tega lahko razberemo, da si tudi strokovnjaki niso enotni glede potrebe po nadaljnji prisotnosti mednarodne skupnosti na ozemlju Bosne. Po eni strani trdijo, da njena prisotnost pomeni nedemokratičnost, in da ima visoki predstavnik preveč pooblastil, po drugi strani pa trdijo, da bi morala narediti več, da bi rešila sedanje slabo stanje v državi. Dejstvo pa je, da pravega odgovora in idealne rešitve nihče ne pozna točno. Menimo, da bi prvi korak v pozitivno smer bil že v tem, če bi predlagane reforme dobile potrebno večino v državnem parlamentu. To bi namreč pokazalo, da so se vladajoče (etnične) stranke začele zavedati, da je njihova kooperacija v državi nujno potrebna in koristna.⁵⁶

6.2.1 VISOKI PREDSTAVNIK IN VPRAŠANJE POTREBE NJEGOVE NADALJNJE PRISOTNOSTI V BOSNI IN HERCEGOVINI

Urad visokega predstavnika mednarodne skupnosti je bil vzpostavljen zato, da bi zagotavljal primerno izvajanje vseh aspektov Daytonskega mirovnega sporazuma. Visoki predstavnik mora biti nepristranski in predstavljati dokončno avtoriteto pri interpretaciji mirovnega sporazuma (Schuman 2004: 70). Visoki predstavnik je najmočnejši kohezivni element v državi. Vzpostavljen je bil z aneksom 10 Daytonskega mirovnega sporazuma. Ima široka administrativna pooblastila. Za državo je pomembna njegova zakonodajna moč, saj je s to močjo sprejel zakone, ki so zelo pomembni za državo (Orton 2007).

Njegove naloge pa so naslednje: budno mora spremljati implementacijo mirovnega sporazuma, vzdrževati mora stike s strankami sporazuma, koordinirati mora delo civilnih organizacij in agencij v BiH (hkrati pa mora spoštovati njihovo avtonomijo), o napredku mora poročati Združenim narodom, EU, ZDA in Ruski federaciji. Eden najpomembnejših temeljev

⁵⁶ Skupščina Sveta Evrope (2006) prav tako meni, da je edina realistična pot BiH iz zdajšnje nemogoče politične situacije v tem, da vsi trije narodi in njihovi predstavniki opustijo prepričanja in mišljenja, ki so ga gojili med vojno. Srbi, Bošnjaki in Hrvati morajo pokazati vzajemno pripravljenost za dialoge o bodočih ustavnih in državnih reformah.

v procesu implementacije miru je bila PIC konferenca v Bonnu 1997, kjer je komite določil, da naj visoki predstavnik odstavi vse javne uradnike, ki kršijo pravna načela in Daytonski mirovni sporazum. Poglavitni cilj institucije visokega predstavnika pa mora biti ozaveščanje ljudi v BiH, da morajo prevzeti odgovornost za mir in probleme, ki pestijo državo. Smernice dela visokega predstavnika določa Mission Implementation Plan (MIP)⁵⁷ (OHR 1995b).

Tudi glede vloge in dela visokega predstavnika se pojavljajo različna mnenja.⁵⁸ Trdimo lahko, da je urad visokega predstavnika kot nekakšen dvorezen meč. Po eni strani s svojimi obsežnimi pooblastili in intervencijami ter ukrepi uspešno pomaga državi na poti v EU in demokracijo, po drugi strani pa je deležen tudi veliko kritik. Največ kritik je ravno na račun teh pooblastil, ki kažejo na nedemokratičnost države. Torej se je smotrno vprašati, kaj bi bilo v tem trenutku za državo boljše. Ali ukinitve urada ali pa nadaljnja prisotnost urada? Menimo, da je trenutno še smiselna njegova prisotnost, saj so bosanski politiki v dvanajstih letih pokazali, da niso sposobni koalicijskega vladanja in sklepanja konsenzov. Ljudje so namreč na vseh volitvah dokazali, da še zmeraj podpirajo politike, ki podpirajo nacionalizem in sovraštvo med ljudmi. V takih primerih je visoki predstavnik pomemben, saj nadomešča to pomanjkanje konsenza in sprejema odločitve, ki so za državo bistvenega pomena. Dokler bosanski politiki ne bodo pokazali sposobnosti koalicijskega vladanja, je po našem mnenju prisotnost visokega predstavnika v BiH smiselna. Po drugi strani pa smo lahko skeptični, saj obstaja tudi možnost, da ravno zaradi njegove prisotnosti vodilna politična garnitura v državi ne bo čutila nobene potrebe po sodelovanju. Možne so samo špekulacije glede tega, kaj se bo zgodilo, ko bo funkcija visokega predstavnika ukinjena.

Pejanović (2007) pa si postavlja vprašanje vloge visokega predstavnika pri izvajanju reform, ki so za BiH zelo pomembne. Na to vprašanje je našel 2 odgovora:

1. mednarodna skupnost je skozi institucijo visokega predstavnika imela glavno moč pri realizaciji procesa povojne obnove BiH;

⁵⁷ Te smernice so naslednje: prestrukturiranje policije, ekonomske reforme, reforma davčne zakonodaje, občinske reforme, reforma javne uprave, reforma distrikta Brčko, reforma javnih občil... (OHR 1995b).

⁵⁸ Anton Bebler (2006a) o tem uradu pravi: »Diktatorska pooblastila zunajustavnega »Visokega predstavnika« so sicer omogočila veliko nujnih reform in drugih pozitivnih premikov v BiH, hkrati pa sta postala njegov položaj in delovanje njegovega urada največja ovira razvoju demokratičnih institucij in krepitvi sposobnosti samih Bosancev, da dobro upravljajo s svojo deželo«.

2. mednarodna skupnost je na volitve gledala formalno: glavno je bilo, da so volitve potekale v miru, ni pa bilo pomembno, da se je pod okriljem moči mednarodne skupnosti razvil strankarski pluralizem na etnični osnovi.

Leta 2002 je bila BiH sprejeta v Svet Evrope in s tem se je tudi začel proces reform, ki omogočajo izpolnjevanje pogojev za sprejem države v EU. Vse te reforme so bile izvedene pod vplivom visokega predstavnika ali pa s pomočjo predhodnih razglasitev zakonov, ki jih stranke niso uspele sprejeti (Pejanović 2007).

Urad visokega predstavnika za BiH pomeni neko vrhovno avtoriteto, čigar odločitve so zavezujoče, čeprav ni izvoljen na splošnih volitvah. Njegove odločitve so zavezujoče za vse.

7. SKLEP

Vsakdo bi se strinjal z nami, če bi trdili, da je vojna v BiH za sabo pustila globoke rane, ki še danes niso zaceljene. Verjetno obstaja malo držav na svetu, o katerih je bilo napisane toliko literature, kot jo je bilo o Bosni. Primarni vzrok za to je zagotovo kruta vojna, sekundarni pa mednarodna prisotnost in njena vloga v državi.

Kot smo ugotovili že na začetku, je največja zasluga mednarodne skupnosti v BiH v tem, da se je z njenim posredovanjem končala vojna. Veliko zanimanje je v zadnjem času posvečenih Daytonskemu mirovnemu sporazumu, ki je vzpostavil »novo državo«. Ta nova država ima prav poseben politični sistem. Pritrdimo lahko mnogim družboslovcem, ki dvomijo v funkcionalnost BiH kot suverene in pravne države pod okriljem Daytonskega mirovnega sporazuma. S pomočjo analiz ustav, ki so v veljavi na ozemlju BiH, lahko ugotovimo, da Bosna ni suverena država. Suverenost namreč pripada zgornjemu domu parlamenta, ki ima moč veta na vso zakonodajo, ki jo predlaga spodnji dom. Upravičen je celo dvom o obstoju BiH kot enotne države. Glede na to, da imata entiteti že značilnosti države, bi težko govorili o Bosni kot o državi, saj ne moreta obstajati dve majhni državi znotraj večje države. Bosna torej ni enotna, kaj šele funkcionalna država. Za to pa lahko iščemo vzroke tudi v njeni zgodovini. Kot smo ugotovili skozi zgodovinski pregled, ima država zelo malo izkušenj z lastno državnostjo in obstojem BiH kot celovite in enotne države. Bosna je namreč dežela, ki je svojo državnost dobila šele leta 1992. Problem pa je tudi šibkost njenih državnih, vladajočih struktur in prevelika moč entitet. Poleg tega pa je država še zmeraj odvisna od mednarodne skupnosti. Velik problem predstavlja tudi brezposelnost, kar ohranja nestabilnost. Ekonomska moč je oslABLJENA zaradi pomanjkanja centralne regulacije in nepripravljenosti etničnih skupin za sodelovanje. Hrvati, predvsem pa Srbi, si želijo močno regionalno oblast, ker se bojijo dominacije Bošnjakov, ki so v BiH najštevilčnejši. Mednarodna skupnost pa nudi pomoč predvsem Bošnjakom, saj so najbolj kooperativni. Delovanje državnih institucij pa najbolj paralizira nezmožnost etničnih strank, da sodelujejo med sabo. Vse to kaže na dejstvo, da je država takšna, kot je nastala na podlagi Daytonskega mirovnega sporazuma, nefunkcionalna. Prvo hipotezo, da BiH ni enotna in ni funkcionalna država, lahko torej v celoti potrdimo.

Etnična pripadnost je v BiH še danes zelo velikega pomena. Ljudje se še namreč zmeraj smatrajo za Srbe, Hrvate ali pa Bošnjake. Menimo, da je daytonska ustava to percepcijo ljudi še poglobila s tem, ko je državo razdelila na dve entiteti in distrikt. Ljudem je celo dodelila

dvojna državljanstva. Nacionalizem pa podpihujejo še verski voditelji. Po vojni so se namreč politiki začeli povezovati s cerkvijo. Ljudje v Bosni pa so zelo verni in menimo, da so politiki za pridobitev podpore ljudstva ubrali zelo dobro taktiko povezovanja politike in religije. Posebnost povojne obnove države je bila v tem, da so najprej začeli obnavljati in dodatno graditi cerkve. Po našem mnenju bi morala centralna vlada dobiti več pooblastil. Politiki pa bi se morali nehati naslanjati na cerkev in jo izrabljati za svoje politične cilje.

Glede na to, da je Dayton tako razdelil državo, lahko trdimo, da je najprimernejša decentralizacija, nikakor pa ne centralizacija države. Za pluralne družbe unitarizacija nikakor ne pride v poštev. Pojavljajo se vprašanja in različni odgovori o optimalni ureditvi Bosne, ki bi vzpostavila funkcionalno državo. Menimo, da bi bila najprimernejša ukinitvev entitet in vzpostavitev večjih federalnih enot.

Za vstop v EU čaka BiH še dolga pot. Upamo si trditi, da je v tem hipu najbolj pomembna odprava nacionalizma v Bosni, ki ima v tej državi zelo globoke korenine. Najbolj očitno se to pokaže na volitvah. Ljudje zmeraj podprejo in dodelijo največ glasov strankam, ki so etnično opredeljene. Ugotovili smo tudi, da so bile prav etnične stranke nacionalni politični akterji demokratizacije v postdaytonski BiH. Problem države je tudi v tem, da so v vsaki državni instituciji vsi trije konstitutivni narodi zastopani enako in imajo moč veta na vsa pomembne odločitve. Vse to bi naj zagotavljalo enakost etničnih skupin, v resnici pa daje vsaki skupini ultimativno moč odločanja. Etnična delitev je v bistvu zapisana že v ustavi. Predsednik sveta ministrov mora imenovati namestnike ministrov, ki morajo biti iz drugega konstitutivnega naroda kot so ministri. Podobno je zapisano tudi v ustavi Federacije BiH, kjer je zapisano, da morajo biti namestniki ministrov in namestnik predsednika vlade iz drugega konstitutivnega naroda kot so ministri in predsednik vlade. Vse to bi naj pripomoglo k uresničevanju razglašenega cilja večnacionalne države, v resnici pa samo pogloblja etnično delitev. Spodnji dom parlamenta pa, kot smo ugotovili, ne more zastopati državljanov ne glede na njihovo etnično ali religijsko pripadnost, saj njegovi člani niso neposredno izvoljeni na nivoju celotne države, temveč na nivoju etnično skonstruiranih enot. Lahko torej rečemo, da je delujočo volilni sistem v državi v nasprotju z razglašenim smotrom večnacionalne države, ker je zasnovan na etničnem načelu. Tretjo hipotezo smo torej v celoti potrdili. Politiki so tisti, ki v ljudeh vzbujajo strah in sovraštvo do pripadnikov drugih etničnih skupin. Ljudje namreč slepo verjamejo predvsem tistim politikom, ki igrajo na karto nacionalizma. Politična kultura v Bosni bi se po naši presoji morala spremeniti, kar pa se lahko zgodi le z reformo

izobraževalnega sistema. Dokler bo stanje v državi takšno, kot je danes, bodo ljudje ostali revni, brezposelnost se ne bo zmanjšala, korupcija in kriminal pa se bosta širila. Eden od izstopajočih problemov je tudi tesna povezanost politike s kriminalnimi združbami. Logično je, da so ljudje v takšni državi apatični in razočarani. Politična elita pa s pridom izkoriščajo takšno situacijo in za to krivijo druge etnične skupine in zahod.

Visoki predstavnik ima v Bosni prav posebno in pomembno nalogo. Mnogi tej instituciji pripisujejo pozitivne lastnosti, drugi pa menijo, da bi se moral umakniti iz države. Tukaj se postavlja vprašanje demokracije v Bosni, saj z diktatorskimi pooblastili visokega predstavnika ne moremo govoriti o demokraciji. Najvišja avtoriteta v BiH je torej nedemokratično v rokah mednarodne skupnosti. Visoki predstavnik lahko sprejema zakona in odstavlja uradnike iz njihovih položajev. Izvoljeni predstavniki v Bosni nimajo končne odločevalske pravice, kar je v nasprotju z demokratičnimi načeli. V nasprotju s temi načeli pa je tudi kontrola nad ti. svobodnimi volitvami s strani mednarodne skupnosti. Delovanje Urada visokega predstavnika torej pomeni negacijo demokratičnih načel, na podlagi tega pa lahko potrdimo tudi drugo hipotezo. Problem demokracije je viden tudi pri sprejemanju ustave, ki je bila sprejeta na čuden način. V bistvu bi lahko rekli, da je bila vsiljena od zunaj, kar za demokratične sisteme ni značilno. Posebnost Bosne je tudi v tem, da je bila ustava sprejeta pred volitvami in brez odobritve bosanskega prebivalstva.

Trdimo, da ima Bosna vzpostavljene demokratične institucije in v določenih pogledih izpolnjuje pogoje Lijphartove konsociativne demokracije (njena največja pomanjkljivost je v pomanjkanju koalicijske vlade), izpolnjuje pa tudi pogoje kontrolirane demokracije. Rečemo lahko le, da v tej majhni državi koeksistirajo demokratični elementi z nedemokratičnimi. Ugotovili smo, da na vrhu vsega političnega dogajanja sedi visoki predstavnik. On predstavlja vrh celotnega političnega sistema v Bosni. Njegove odločitve se morajo spoštovati in izvajati.

Skozi diplomsko delo smo torej ugotovili, da je vrh vsega političnega dogajanja v tej državi visoki predstavnik s svojim uradom, in da je o BiH težko govoriti kot o enotni državi. Hkrati so upravičeni tudi dvomi o tem, da je BiH demokratična država. Njene politične institucije pa so večinoma paralizirane v svojem delovanju. Zaključek vsega je torej v tem, da so v tej državi nujno potrebne spremembe. Začeti pa je treba pri sami ustavi, ki je vzpostavila takšno stanje. Dokler teh sprememb ne bo, bo stanje v Bosni stagniralo ali pa se celo slabšalo.

8. LITERATURA

1. Ančić, Mladen (1999): *Tko je pogruješio u Bosni?* Osijek-Zagreb-Split: Panliber.
2. Begić I. Kasim (1997): *Od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma.* Sarajevo: Bosanska knjiga.
3. Bojić, Mehmedalija (2001): *Historija Bosne i Bošnjaka.* Sarajevo: TKD Šahinpašić.
4. Brezovšek, Marjan (1994): *Federalizem in decentralizacija. Politološki vidiki položaja in vloge federalnih enot.* Ljubljana: Karantanija.
5. Filipović, Muhamed (1997): *Bosna i Hercegovina. Najvažnije geografske, demografske, historijske, kulturne i političke činjenice.* Sarajevo: Compact.
6. Fink–Hafner, Danica in Miro Haček (2001): *Demokratski prehodi II.* Ljubljana: FDV.
7. Fink–Hafner, Danica, Damjan Lajh in Alenka Krašovec (2005): *Politika na območju nekdanje Jugoslavije.* Ljubljana: FDV.
8. Fink–Hafner, Danica in Mirko Pejanović (2006): *Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini.* Ljubljana / Sarajevo: FDV.
9. Lijphart, Arend (1992): *Demokracija u pluralnim društvima.* Zagreb: Globus.
10. Lijphart, Arend (2003): *Modeli demokratije.* Beograd: Službeni list SCG.
11. Pejanović, Mirko (2004): *Struktura i karakteristike razvoja političkog pluralizma u Bosni i Hercegovini 1989–2003.* Mednarodna znanstvena konferenca, Ljubljana: FDV.
12. Rusinow, Dennison (1988): *Yugoslavia a Fractured Federalism.* Washington DC: The Wilson Center Press.
13. Schuman, A. Michael (2004): *Nations in Transition. Bosnia and Herzegovina.* New York: Facts on File.
14. Tomšič, Matevž (2002): *Politična stabilnost v novih demokracijah.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
15. *Veliki splošni leksikon 2006.* Ljubljana: DZS.
16. Zimmermann, Waren; William Pfaff; David Gompert; Richard Holbrooke; Charles G. Boyd; Misha Glenny; Warren Bass in Aleksa Djilas (1998): *Bosnia What went wrong?* New York: Council on Foreign Relations.
17. Žagar, Mitja (1993): *Na poti v demokracijo? Nekaj značilnosti procesov demokratizacije in prehoda iz političnega monizma v pluralizem.* V: Slovensko

politološko društvo: *Problemi konsolidacije demokracije. Zbornik referatov*, (47–66). Slovensko politološko društvo.

9. VIRI

1. Bebler, Anton (2006a): *Ob desetletnici pariških in dejtonskih sporazumov*. Dostopno na <http://ifimes.org/default.cfm?Jezik=si&Kat=09&ID=241&Fin> (24. oktober 2007).
2. Bebler, Anton (2006b): *Post-Dayton Bosnia and Herzegovina: its past, present and future*. Dostopno na <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=En&Kat=09&ID=262> (16. maj 2007).
3. Bojkov, D. Victor (2003): *Democracy in Bosnia and Herzegovina: Post - 1995 Political System and its Functioning*. Dostopno na <http://www.seep.ceu.hu/archives/issue41/bojkov.pdf> (20. september 2007).
4. Bosnian Institute (2004): *Making federalism work in B-H*. Dostopno na http://www.bosnia.org.uk/news/news_body.cfm?newsid=1862 (4. april 2007).
5. Cerar, Miro (2006): *Bosna in Hercegovina na raspotju*. Dostopno na: <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=si&Kat=09&ID=256> (28. oktober 2007).
6. CNN.com (1998): *Bosnia and Herzegovina (Parliamentary)*. Dostopno na: <http://cnn.worldnews.printthis.clickability.com/pt/cpt?action=cpt&ex> (29. oktober 2007).
7. Delamer, Ikka in Miriam Rabkin (2006): *Democracy in Bosnia and Herzegovina*. Dostopno na <http://www.queensu.ca/csd/publicationa/bosnia-paper.pdf> (20. november 2007).
8. *Delo 29.10.2007*: Bruselj pozdravil duh konsenza v BIH. Dostopno na <http://www.delo.si/article.print.php?ID=249154> (5. november 2007).
9. Evropski parlament (2007): *Poročilo o razdeljeni državi*. Dostopno na http://www.europaparl.europa.eu/news/public/story_page/030-3958-07 (26. november 2007).
10. European Commission-Enlargement (2007): *Bosnia and Herzegovina-Political profile*. Dostopno na <http://ec.europa.eu/cgi-bin/etal.pl> (5. november 2007).
11. *Federalism (2006)*. Dostopno na <http://plato.stanford.edu/entries/federalism> (16. maj 2007).

12. Geocities (2007a): *Rezultati izbora BiH 1998.* Dostopno na <http://www.geocities.com/CapitolHill/Lobby/3987/rezultat/izborif.html> (1. december 2007).
13. Geocities (2007b): *Rezultati izbora BiH 2000.* Dostopno na <http://www.geocities.com/CapitolHill/Lobby/3987/izbori2000/index.html?200728?200822> (1. december 2007).
14. Hadžidedić, Zlatko (2006): *The constitutional debate in Bosnia-Herzegovina.* Dostopno na http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report_format.cfm?articleid=3133 (4. april 2007).
15. Hayden, Robert (1998): *East European Constitutional Review: Why political union cannot be imposed by foreign powers. Bosnia: The contradictions of »Democracy« without Consent.* Dostopno na <http://www.law.nyu.edu/eecr/vol7num2/special/bosnia.html> (23. september 2007).
16. Hitchner, R. Bruce (2003): *Dayton and the Future of Bosnia.* Dostopno na <http://www.publicinternationallaw.org/publications/editorials/Dayton> (13. april 2007).
17. IFIMES (2007a): *Da li je pripremljena smjena Dodika i Silajdžića?.* Dostopno na <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=Ba&Kat=09&ID=316> (24. oktobar 2007).
18. IFIMES (2006): *Geneza razvoja političkog pluralizma u Bosni i Hercegovini sa osvrtom na mogućnost formiranja parlamentarne većine.* Dostopno na <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=Ba&Kat=09&ID=287> (1. november 2007).
19. IFIMES (2007b): *Treba li Bosni i Hercegovini institucija Visokog predstavnika (OHR)?* Dostopno na <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=Ba&Kat=09&ID=299> (5. november 2007).
20. Infoplease (2007): *Bosnia and Herzegovina.* Dostopno na <http://www.infoplease.com/ipa/AO107349.html> (24. november 2007).
21. Latinović, Djordje (2002): *The Bosnian Elections.* Dostopno na http://www.bosnia.org.uk/news/news_body.cfm?newsid=1676 (4. april 2007).
22. Lovrenović, Ivan (2003): *Who actually governs Bosnia-Herzegovina.* Dostopno na http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report_format.cfm?articleID=923 (4. april 2007).
23. Lyon, James (2006): *Overcoming Ethnic Politics in Bosnia?.* Dostopno na http://www.berghof-center.org/uploads/download/dayton_lyon_overview.pdf (23. september 2007).

24. Monteux, Camille (2006): Decentralisation: The new delusion of Ethnic Conflict Regulation? *International Journal of Multicultural Societies*. Dostopno na <http://www.unesco.org/shs/ijms/Vol8/issue2/art2> (4. april 2007).
25. OHR (1999): *Statute of the Brcko District of Bosnia and Herzegovina*. Dostopno na http://www.ohr.int/ohr-offices/brcko/default.asp?content_id=5367 (25. februar 2007).
26. OHR (1995a): *The general Framework Agreement*. Dostopno na http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=379 (26. februar 2007).
27. OHR (1995b): *The Mandate of the OHR*. Dostopno na <http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/#2> (18. marec 2007).
28. Orton, Frank (2007): *The legal system in Bosnia and Herzegovina*. Dostopno na <http://www.ohro.ba/articles/policy.php?id=5> (15. september 2007).
29. PBS BiH (2006): *Opći izbori u BiH 2006*. Dostopno na <http://www.pbsbih.ba/izbori2006/rezultati.html#predsjednistvo> (1. december 2007).
30. Pejanović, Mirko (2005): *The Dayton peace agreement and the development of political pluralism in Bosnia and Herzegovina*. Dostopno na <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=En&Kat=09&ID=190> (18. marec 2007).
31. Petrović, Dragoljub (2006): *Bosnia: a single country or an apple of discord?*. Dostopno na http://www.bosnia.org.uk/news/news_body.cfm?newsid=2202 (26. februar 2007).
32. Popović, Branislav (2005): The International Community in the Role of State Creator: The Experience of Bosnia and Herzegovina. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*. Dostopno na http://diplomacy.shu.edu/journal/new/pdf/VolVINO1/13_Popovic73.pdf (19. marec 2007).
33. Soeren, Keil (2007): Bosnia and Herzegovina 6 Months After elections: Far from Normality. *The new Federalist*. Dostopno na http://www.taurillon.org/Bosnia-and-Herzegovina-6-Months-After-Elections-Far-from-Normality?var_recherche=Bosnia%20and%20Herzegovina (3. december 2007).
34. Soeren, Keil (2006): *Federalism in Bosnia and Herzegovina*. Dostopno na <http://www.taurillon.org/Federalism-in-Bosnia-and-Herzegovina> (3. maj 2007).
35. Svet Evrope (2006): *Constitutional Reform in Bosnia and Herzegovina*. Dostopno na http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report_format.cfm?articleid=3132 (4. april 2007).

36. Stroschein, Scherill (2003): *What Belgium can teach Bosnia: The uses of Autonomy in Divided House States*. Dostopno na http://www.ecmu.de/jemie/download/Focus3-2003_Stroschein.pdf (7. november 2007).
37. U.S. Department of state (2007): *Background note: Bosnia and Herzegovina*. Dostopno na <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2868.htm> (26. februar 2007).
38. *Ustava Bosne in Hercegovine*, sprejeta 1. december 1995. Dostopna na <http://www.fbihvlada.gov.ba/engleski/bosna/ustav.htm> (26. februar 2007).
39. *Ustava Federacije Bosne in Hercegovine*, sprejeta 3. marec 1994. Dostopna na http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf (25. februar 2007).
40. *Ustava Republike srbske*, sprejeta 28. februar 1992. Dostopna na <http://www.vladars.net/lt/zakoni/ustav.html> (25. februar 2007).
41. Yee, Sienho (2007): *The New Constitution of Bosnia and Herzegovina*. Dostopno na <http://www.ejil.org/journal/vol7/No2/art3.pdf> (7. november 2007).